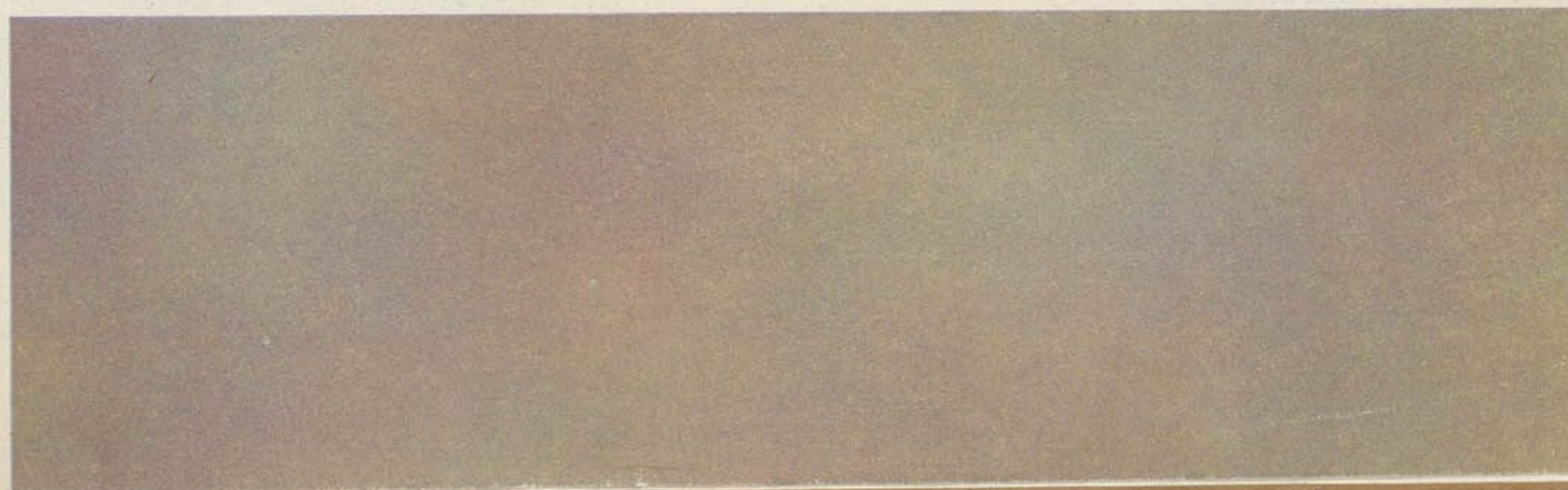
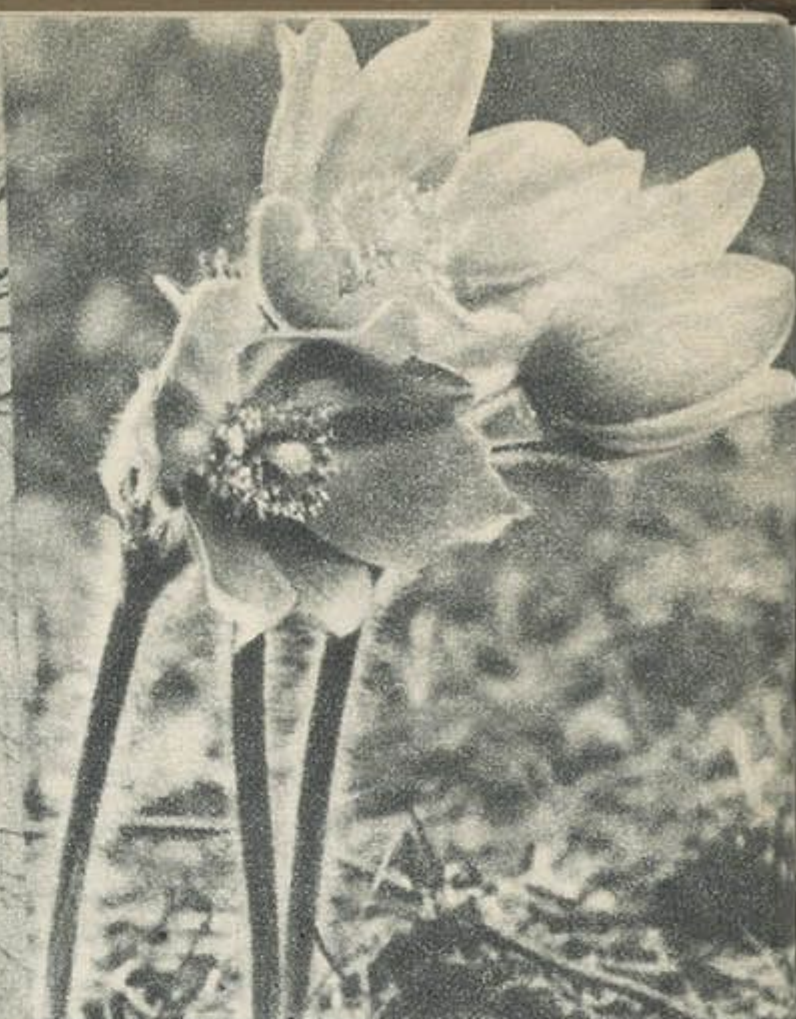

рабoтніца і сeялiнka

3 1968

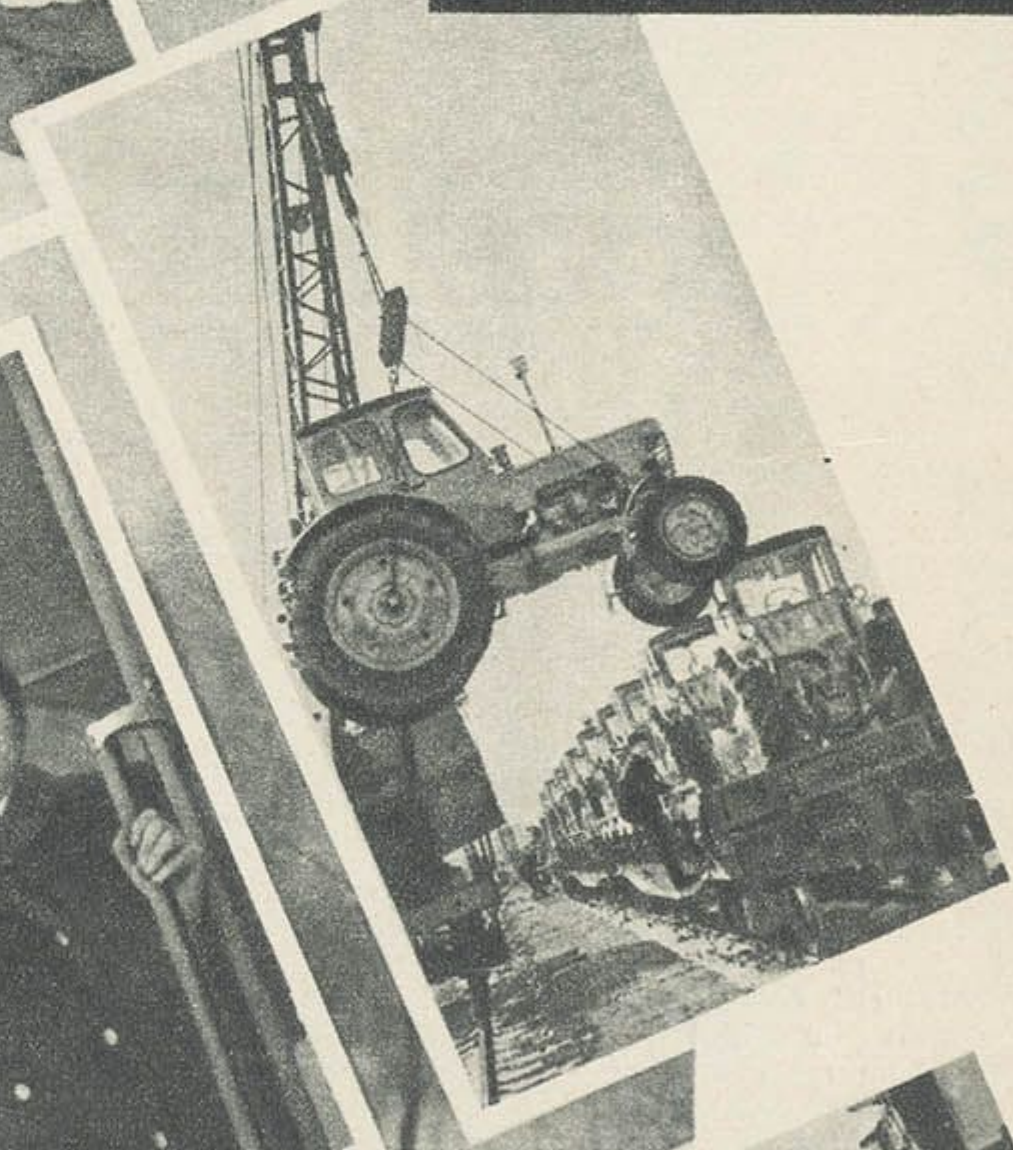
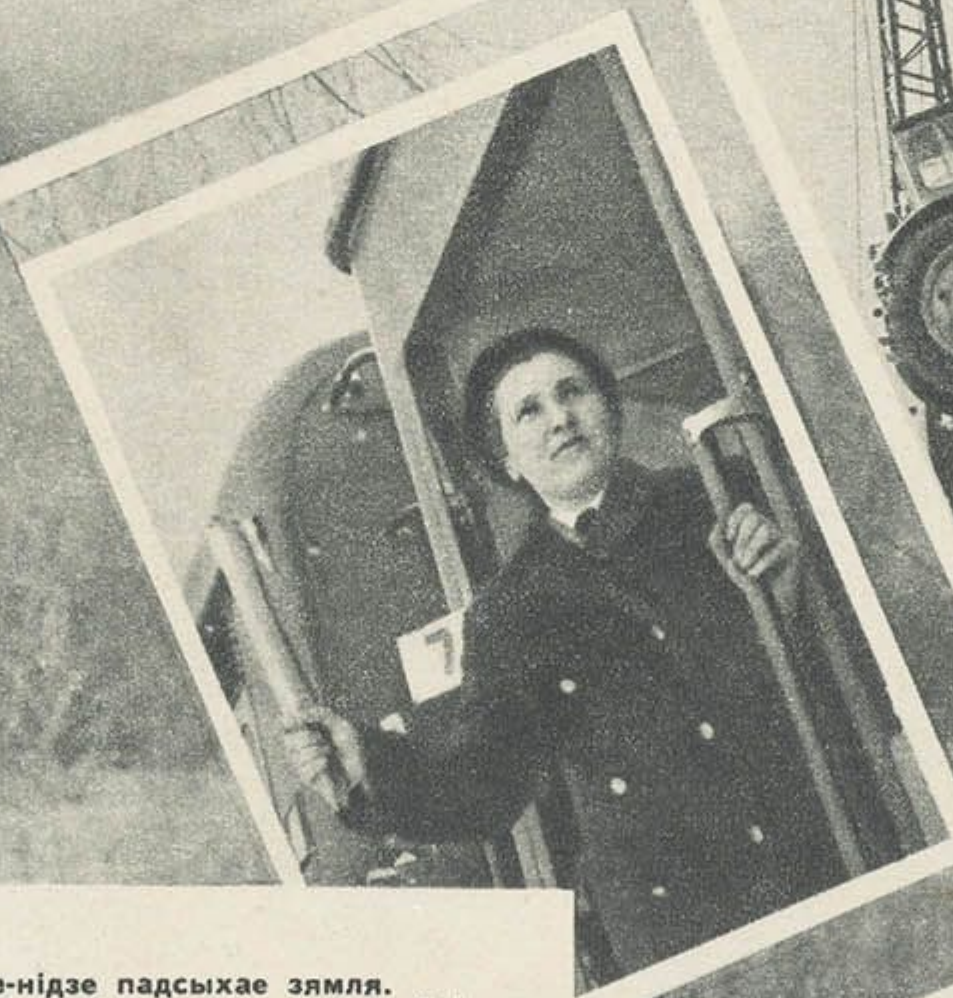
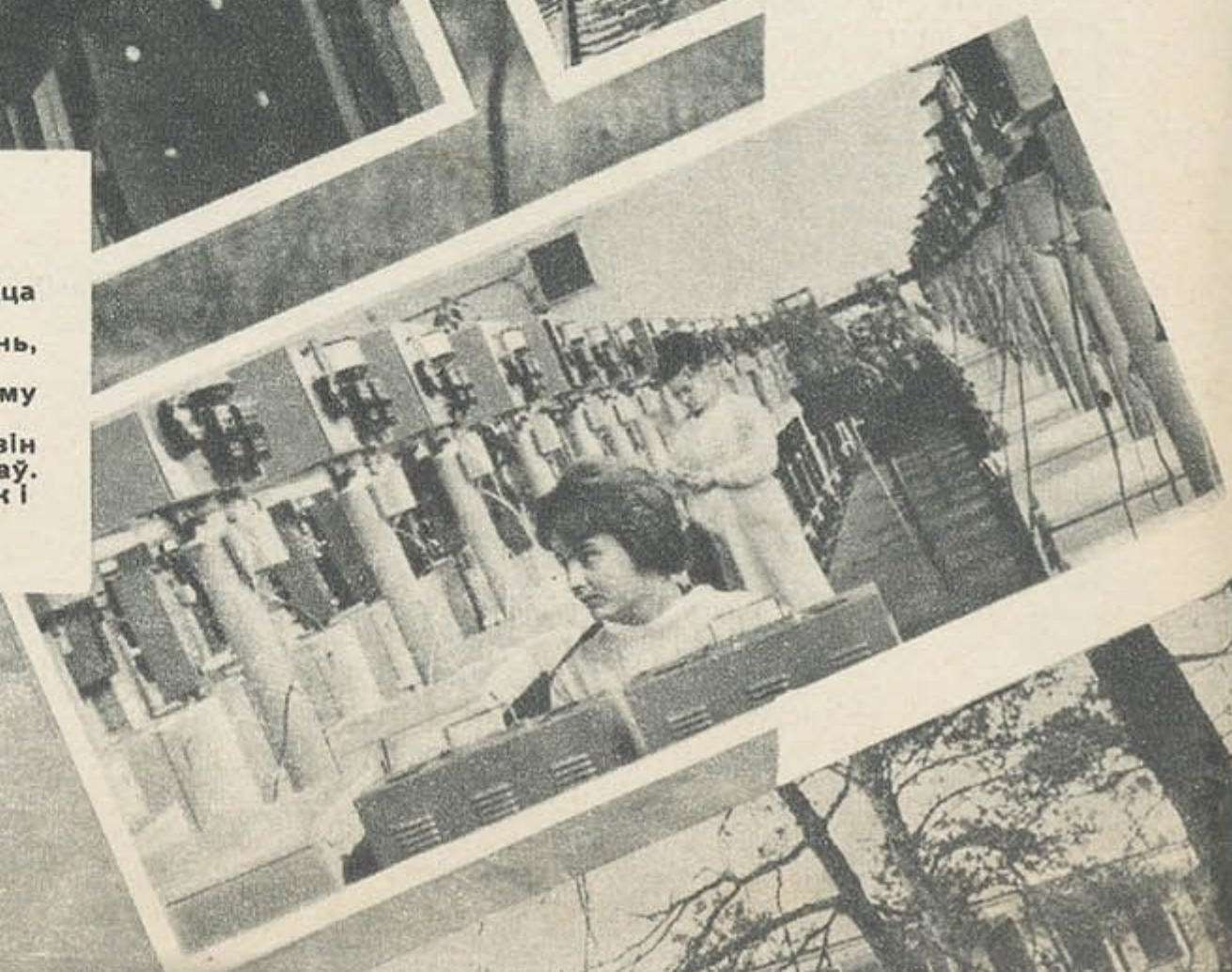
30K-2
1844
Дел

САКАВІК - 68

Дзе-нідзе падсыхае зямля.
Хлапчукі прыладжваюць шпакёўні.
Некаторым аматарам лыжаў не хочацца
верыць, што хутка вясна.
Правадніца Н. Громава едзе на поўдзень,
да сонца.
А беларускія трантары па-ранейшаму
ідуць па ўсяму свету.
Узрастае патрэба ў халадзільніках. Адзін
з цэхаў Мінскага завода халадзільнікаў.
Фота П. Нікіціна і Ул. Вяхоткі

ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ, ДЗЕНЬ ЗАЎТРАШНІ

Дарагія сябры, шматлікія чытачы і чытачкі часопіса! Давайце пагаворым пра наш сённяшні дзень, пра тое, з чым мы прыйдзем да пяцідзецігоддзя Беларускай рэспублікі і Кампартыі Беларусі, як адзначым гэта вялікае свята. Успомнім, што здзейснілі мы ў братняй сям'і народаў вялікага Савецкага Саюза, падумаем, што патрэбна зрабіць за той час, які аддзяляе нас ад знамянальнага юбілею.

Слаўна папрацавалі савецкія людзі ў першыя два гады пяцігодкі. Паспяхова выконваюць план фабрыкі і заводы, немалых поспехаў дамагліся працаўнікі вёскі, цяпер насельніцтва нашай краіны поўнасьцю забяспечана прадуктамі харчавання. Мы не можам не радавацца паспяховаму выкананню праграмы капітальнага будаўніцтва: за два гады каля 800 новых прамысловых прадпрыемстваў вырасла на абшарах Саюза. Паспяховае развіццё матэрыяльнай вытворчасці ўмацоўвае эканамічную магутнасць краіны і дае магчымасць павышаць дабрабыт народа.

Вялікую ўвагу аддаюць партыя і ўрад жыллёваму будаўніцтву. Толькі за апошнія два гады 22 мільёны чалавек атрымалі новыя кватэры або расшырылі сваё жыллё. Такого размаху не ведае ніводная краіна свету!

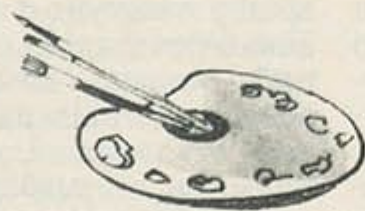
Радасна бачыць, як дзякуючы нястомнай працы нашага народа расквітнела Савецкая Беларусь. З цёмнай, адсталай ускраіны царскай Расіі яна ператварылася ў рэспубліку з высакарэзай прамысловасцю і сельскай гаспадаркай. У які горад бы мы ні завіталі, усюды сустрэнем вялікія пераўтварэнні. Возьмем хоць бы старадаўні Полацк. Ніякай прамысловасці да рэвалюцыі там не было. Насельніцтва перабівалася з хлеба на квас, абслугоўваючы багаццяў. Простая жанчына магла стаць толькі кухаркай ці прачкай, пра іншы лёс яна і не марыла. А цяпер колькі вялікіх прадпрыемстваў вырасла ў Полацку! Яны вядомы ўсёй краіне. Нафтабуд... Будуецца вялікі завод поліэтылену. Працуе завод шкловакна, якім кіруе жанчына... Жанчына — дырэктар! Жанчына — інжынер, канструктар! Гэта дочки тых былых кухарак і прачак, што за лусту хлеба гнулі спіну на паню.

Былы павятовы горад Полацк у славіў не толькі рэспубліку, але і ўсю нашу краіну. Ды хіба адзін толькі Полацк! У невялікім артыкуле няма магчымасці нават пералічыць новыя прадпрыемствы Мінска і абласных гарадоў.

У рэспубліцы выраслі зусім новыя галіны прамысловасці: аўтамабільная, трактарная, хімічная. Палавіна калійных угнаенняў у краіне сёння вырабляецца ў нас.

Усе гэтыя здабыткі заваяваны пры актыўным удзеле жанчын, іх самаадданай і нястомнай працы. Слаўныя нашы жанчыны з поўным правам могуць сказаць: «Мы будзем камунізм!»

Нямала прадпрыемстваў рэспублікі можна назваць «жаночымі»: іх асноўную рабочую сілу складаюць жанчыны. Узяць хоць бы Аршанскі ордэна Леніна льнокамбінат, які па праву называюць флагманам тэкстыльнай прамысловасці. Да 60 узораў бытавых тканін выпускае камбінат. Сёлета краіна атрымае ад аршанскіх тэкстыльшчыкаў 16 мільёнаў пагонных метраў ільнянога палатна для сукен і касцюмаў, ручнікоў і абрусаў. За апошнія два гады дадаткова, звыш задання, яны вырабілі больш 4,5 мільёна квадратных метраў дабrotных тканін. Калектыў камбіната за пасляваенны час больш пяцідзеці разоў выходзіў пераможцам ва ўсесаюзным і рэспубліканскім спаборніцтве, у гонар 50-годдзя Савецкай улады ён удастоен Памятнага сцяга ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Савета Міністраў СССР і ВЦСПС. Няма сумнення, што аршанскія тэкстыльшчыкі з гонарам сустрэнуць пя-

Нашы выдатныя беларускія жанчыны заўсёды ў цэнтры ўвагі мастакоў. У гэтым нумары мы змяшчаем некалькі графічных работ маладога мінскага скульптара Івана Міско. Алена Лазарэнка, ткачыха Мінскага тонкасукоўнага камбіната.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 3 і сялянка

САКАВІК
1968

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-Палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс

ГОД ВЫДААННЯ СОРАК ЧАЦВЕРТЫ

ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

цідзецігадовы юбілей рэспублікі і выканаюць свае абавязальствы: дадуць мільён квадратных метраў тканін звыш плана. Пажадаем выдатнаму калектыву выдатных поспехаў!

На Мінскім гадзінніковым заводзе ў пераважнай большасці таксама працуюць жанчыны. І гэтае прадпрыемства з поспехам выканала праграму мінулага года. Выпуск гадзіннікаў павялічыўся на 18 працэнтаў, палепшылася іх якасць. На заводзе ўведзена эканамічная рэформа і ў выніку склаўся немалы фонд для заахвочвання калектыву і пашырэння выдаткаў на культурна-сацыяльныя мерапрыемствы. За гэтыя сродкі пабудавана 1600 квадратных метраў жылой плошчы і выплачана рабочым і служачым завода прэмія ў размерах трохтыднёвага заробку, шэсцьсот чалавек адпачывалі ў санаторыях і дамах адпачынку. Больш як на сем працэнтаў вырасла заробная плата рабочых, інжынерна-тэхнічных работнікаў і служачых.

Усе намаганні, усе клопаты нашай партыі падначалены адной мэце — поўнаму задавальненню насельніцтва прадуктамі харчавання, вопраткай, абуткам і іншымі таварамі народнага спажывання. Добра разумеючы гэта, працоўныя рэспублікі бяруць новыя абавязальствы па датэрмінаваму выкананню пяцігодкі. Многія калектывы абавязваюцца выканаць пяцігадовыя планы да 7 лістапада 1970 года. Будзем спадзявацца, што гэтыя добрыя намеры здзейсняцца. Здзейсняцца, бо савецкі чалавек ведае, у імя чаго ён жыве і працуе.

Вялікі і слаўны шлях за гады Савецкай улады прайшоў беларускі народ, адстойваючы ў нялёгкай барацьбе заваёвы Кастрычніка, пры дапамозе рускага народа і ўсіх народаў братніх рэспублік ён дабіўся вялікага росквіту сваёй рэспублікі і рыхтуецца сустрэць яе пяцідзецігоддзе новымі поспехамі. Бо вялікі гонар для кожнага з нас працаваць на карысць свайго народа, ператварыць наш сённяшні дзень у яшчэ больш слаўнае заўтра, каб нашы нашчадкі казалі нам шчырае дзякуй!

БЫЦЦАМ ТАК БЫЛО ЗАЎСЁДЫ...

Нарадзілася яна ў сорок пятым. Ужо вярталіся дадому, ішлі да сваіх згарэўшых хат, да зямлянак, вырытых без іх, салдаты. Не ўсе ішлі, бо не ўсе дайшлі да Перамогі...

Ніколі ў жыцці Рэня не сказала слова «тата». Ніколі не ўзлазіла на шырокія татавы плечы... Маці рана-раненька збіралася на ферму, пакідала Рэню дома адну. Толькі хавала ад яе запалкі, нажы і відэльцы. На падлогу, на чы-

сты ручнік клала хлеб, бульбу, ставіла кубак малака. А сэрца ўвесь час ныла: ці не пакалечыла сябе там малая, хаця б не здарылася чаго з ёю.

Так і расла. Была б можа дзікуном, каб не суседзі, што жылі насупраць, сям'я Сушчэняў. Восьмуць яны да сябе дзяўчынку, накармяць, пагуляюць з ёю і спаць пакладуць. А засвеціцца акно ў Рэнінай хаце—значыць, маці прыйшла. І скажа тады Ілья Іванавіч сваім дзецям:

— Адвядзіце, а то шукаць будзе.

Першыя цяжкія пасляваенныя гады...

І цяпер Рэня жыве з маці. Толькі не ў старой цёмнай хатцы, а ў двухпакаёвай саўгаснай кватэры. У новым пасёлку, дзе ўсе дамы ў два паверхі. Ганна Станіславаўна на пенсіі.

— Цяпер бабам добра, от каб мне так,—часам вырвецца ў яе.

Сапраўды, цяпер жанчынам добра. Дзіцячыя яслі і

садзікі ёсць. Працуй сабе, маці, спакойна: дзеці дагледжаны і накармлены. А ў камбінаце бытавога абслугоўвання і абутак табе адрамантуюць, і сукенку новую пашыюць, кофту звяжуць і ў хімчыстку возьмуць паліто. Не хапіла ў цябе часу дома зварыць абед—да тваіх паслуг саўгасная столовая. І смачна там кармяць, і выбар вялікі, і танна ўсё. Нават лазні—такія ж, як у горадзе, з двума аддзяленнямі: мужчынскім і жаночым. І школу-інтэрнат саўгас пабудоваў, акрамя пяці школ звычайных. Свая бальніца ёсць, амбулаторыя, аптэка...

Можа былі сусед Ганны Станіславаўны Ілья Іванавіч Сушчэня, нагледзеўшыся на жыццё Ганнына, і набудоваў усяго гэтага, як стаў дырэктарам саўгаса? Каб было лягчэй жанчынам і наогул усім. Хто яго ведае. Можа...

Рэня, як раней маці,—цялятніца. Ферма іх—лепшая ў саўгасе. Побач з Рэнінымі—станкі Надзеі Латуцінай, ма-

ці чацвярых дзяцей. Рэня ўважліва прыглядаецца, як яна працуе. А то скажа:

— Давайце разам завозіць кармы, удвайх лягчэй будзе.

— Давай, — згаджаецца тая.

Удваіх, канешне, лягчэй і нагрузіць і згрузіць з воза буракі і сілас, прынесці ў бітоне малако для цялят. Як ні стараецца Рэня, а сутачная прывага цялят у Надзеі Карнілаўны большая—615 грамаў увесь год. А ў Рэні—592. Праўда, у чэрвені было аж 805 грамаў. Чым растлумаць, што Надзея працуе лепш—Рэня пакуль не ведае. Здаецца, і чысцяць станкі аднолькава, і рацыён адзін, і ў цялятніку тыя і тыя цяляткі стаяць блізка ад дзвярэй, і калі за варотамі лютуе мороз, і тым і тым не горача.

Але Рэня ўсё роўна сама даведаецца і дагоніць Надзею Карнілаўну, нездарма ж яна кажа:

— Давайце разам...

Пасля Надзеі Латуцінай другой у саўгасе цялятніцай

ідзе Рэня, Ірына Вербель. А з моладзі — яна лепшая нават у раёне. У яе грамата ёсць ад райкома камсамола за выдатную працу, за ўдзел у злёце маладых працаўнікоў Ваўкавыскага раёна.

Летась вясной з дэлегацыяй беларускай моладзі Рэня ездзіла ў Германію. Была го-сцем воінскай часці. І газета «Савецкі патрыёт» так напісала пра гэта: «Цялятніца і член ЦК камсамола, жыхарка вёскі і гасця далёкіх далей, дзе таксама вядомая яна...»

Вядомая... Ніколі не думала Рэня, што гэта слова можа быць аднесена да яе, да простаі цялятніцы. Вядомыя могуць быць артысты, вучоныя, вынаходцы. Людзі, не падобныя на другіх, незвычайныя людзі.

Аказваецца, і зусім звычайныя могуць стаць вядомымі. Пераканалася ў гэтым Рэня, калі з'ездзіла ў Маскву на ўсесаюзны мітынг моладзі, прысвечаны 50-годдзю Кастрычніка. Выступіла ў Крамлі, у Палацы з'ездаў, яе выступленне надрукавала «Комсомольская правда». І пасыпаліся да Рэні пісьмы з усіх канцоў краіны і нават з-за мяжы. Але пра гэта — асобная размова...

Доўгі час Рэня была сакратаром камсамольскай арганізацыі саўгаса. Заўсёды з моладдзю, свабодны час разам у Доме культуры праводзілі, і ў самадзейнасці разам спявалі, на канцэрты аж у раённы цэнтр ездзілі. Потым паслалі яе ў Маскву. Ніколі да гэтага Рэня ў Маскве не была. Чырвоную плошчу і Крэмль толькі ў кіно і па тэлевізару бачыла. Нават не марыла трапіць туды.

Расказвалі ўдзельнікі мітыngu пра сябе, пра свае фабрыкі і заводы, нават пра песні, якія яны спяваюць.

— Я сяджу ў зале, слухаю выступленні, і маё сэрца поўніцца горадасцю за іх усіх, за тысячы, што тут у зале, за мільёны, ад імя якіх яны прыехалі... — гаворыць у захваленні Рэня, — потым і я выступала, хвалявалася спачатку. А стала гаварыць пра вёску, дзе нарадзілася, пра зямлю, па якой хаджу, і быццам зноў ступіла нагой на гэту зямлю, — так мне спакойна і ўпэўнена стала. Хай бы вы прыехалі да нас летам, — перабівае яна сама сябе, — у нас так хораша тут! Гэта цяпер усё снегам засыпана, нічога не ўбачыш. І дрэвы голяыя стаяць. Сумуюць. Вясны чакаюць. А настане вясна — зазелее ўсё: і дрэвы, і луг ля рэчкі, і траўка пры дарозе. І лес ажыве. А як птушкі спяваюць! Я іду раніцай на ферму да сваіх цялят, птушкі

такі канцэрт мне наладзяць, быццам экзамены на салаўя здаюць. Аж і мне спяваць хочацца.

Яна смяецца, успамінаючы. У пакоі цёпла. З прыёмніка льецца ціхая музыка, быццам здалёку плыве ў гэту хату. У акно свеціць сонца, і не хочацца верыць, што там, за акном, мароз аж пад трыццаць.

Потым твар Рэні робіцца сур'ёзны, быццам лёгкі цень прайшоў па ім і зняў усмешку. Яна гаворыць ужо зусім другім тонам:

— Там, у Маскве, я ўспомніла адну гісторыю. Нават не гісторыю, а дакумент, які бачыла ў старой кніжцы. Падпісала яго калісьці, прадаючы сябе ў рабства да пана Патоцкага, мая зямлячка і равесніца. Я не магла не раска-заць пра яго. Бо такое жыццё было ў нас, у Заходняй Беларусі, усяго трыццаць гадоў назад.

Яна паказвае мне гэты дакумент: «Я, сялянка вёскі Іванаўкі, паступіла ў наймы па ўласнай згодзе ў эканомію графа Патоцкага на сельгас-работы, якія ён мне ні даручылі, усяго на 144 рабочых дні на сваім харчаванні, за плату за ўвесь час 34 рублі, у лік якіх атрымала задатак 10 рублёў, а астатнія буду атрымліваць потым, колькі заслужу.

Я абавязана:

1. Выходзіць на работу з узыходам сонцам і працаваць да заходу сонца.

2. Калі пакіну работу без законных прычын, я павінна вярнуць задатак удвая, не па-трабуючы за час работы ніякай платы.

3. Калі эканомія пакліча мяне на якую-небудзь работу ў святя або ў нядзелю, то я не маю права адмовіцца ад работы.

4. Калі ён захварэла або памерла, то за мяне павінна адпрацаваць мая сям'я».

Гэта ж у такую кабалу павінна была ісці дзяўчына, каб зарабіць на кавалак хлеба, — хвалюецца і абурэцца Рэня. — Надарвецца — яе сям'я павінна дацягнуць лямку. У яе ёсць толькі адно права:гнуць спіну на полі графа. Другога няма... Прачытаеш вось такое — і толькі тады пачынаеш сэрцам адчуваць, што прынёс нам Кастрычнік. А так, прывыклі мы да ўсяго добрага, што ёсць у нас, і не заўважаем яго, быццам так было заўсёды.

Мы доўга гаворым з ёй пра жыццё, ёй усё хочацца паказаць, як яно змянілася менавіта ў іх вёсцы, і параўноўвае:

— Ды ў нас жа тут быў калісьці толькі адзін магазін у сялянскай хаце, касцёл і дом ксяндза. І ўсё. І лічылі, што больш сялянам нічога не

Канстанцыя БУЙЛА

Не, ты не вечны, чалавек!
І у цябе не многа часу.
Дык сэрца добрыя запасы
У доўгі не кладзі засек.

Сей добрае! Няхай уздыме
шчыра...
Усё дай людзям, што ты маеш
самі

Бо ўсё, што захаваш там,
Змарнее, як у сцюжу пырай.
Загіне, калі згінеш ты,
Калі твой час апошні прыйдзе...
Сей добрае! Хай шчыра ўздыме
Жывой душы агонь святы.

трэба. Заары сваю палоску і богу маліся. А цяпер... адных магазінаў — шэсць, толькі ў нашай вёсцы, — падкрэслівае яна. — А ведаеце, колькі ў нас механізатараў у саўгасе?

— Сто, — кажу наўздагад.

— Трыста! — з гонарам гаворыць яна.

Лічба ўнушальная, і ўражанне ад гэтай лічбы Рэня бачыць на маім твары. Яна задаволена.

На сталі ляжыць пачак пісем, якія прынёс паштальён, пакуль яна была на ферме. Рэня раскрывае іх і пачынае чытаць.

— І ўсім адказваеш? — пытаюся.

— Не, не ўсім. Адказваю салдатам, каб ім веселей служба ішла, і тым, хто па справе піша. Ну, напрыклад, цікавіцца работай... А калі знаёміцца па пісьмах хочучы — не адказваю. Пустое гэта.

Яркае зімовае сонца стала хіліцца да вечара. Рэня гля-

нула на гадзіннік. Хутка ча-тыры, хутка зноў ісці на ферму. А заўтра і паслязаўтра — выхадныя дні. Як яна правядзе іх? Напэўна, пойдзе на рэпетыцыю, потым адкажа на некаторыя пісьмы. А вечарам паглядзіць новы шырокаэкранны фільм у саўгасным Доме культуры. Потым сядзе за кніжкі. Ілья Іванавіч гаварыў, каб рыхтавалася паступаць у заатэхнікум на завочнае ад-дзяленне. А калі хоча — на стацыянар. Тады саўгас будзе плаціць ёй стыпендыю, як плаціў ужо многім цяперашнім урачам, настаўнікам, ін-жынерам, аграномам.

Яна яшчэ будзе думаць і рашаць, што рабіць далей...

...Так, прывыклі мы да ўсяго добрага, што ёсць у нас, і не заўважаем яго, быццам так было заўсёды.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Саўгас «Ваўкавыскі»,
Ваўкавыскі раён.

Зіна Партнова, падполь-шчыца, Герой Савецкага Саюза.

ШЧАСЦЕ ЛЯВОНА і

Павел МІСЬКО

Нарыс

Хмара пухла, расла ўвачавідкі, з-пад яе варухлівых клубоў раз-пораз выскаквалі агністыя змеі, упіваліся ў зямлю. Ад блізкіх ужо грывот, здавалася, дрыжэла сенажаць.

— Ой, Лявонка, мусіць, не ўхопім да дажджу ў копы скласці... Хоць так ссоўвай у кучы,— запанікавала Марыя Іванаўна.

— Хапошчы, хапошчы... Праб'е дождж гэтыя кучы, зноў трэба будзе растрэсваць, сушыць. Хадзем, будзе яшчэ сонца і заўтра. Перадача ж у пяць, хоць бы да бліжэйшага радзіва даскочыць.

— Дык ты ўжо... А я—дадому: ушышка не зачынена.

Кінулі сена, разышліся, разбегліся...

І жалкаваў жа Лявон Сідаравіч! Вось яно, радзе, а нічога не ўчыеш—трэск, ледзь не іскры сыплюцца з рэпрадуктара. А потым зусім адключылі з райцэнтара—небяспечна.

— Дык гэта мо пра той вечар у клубе? А каб яно спрахла...—шкадаваў і гаспадар хаты.—Што там хоць было, расказы... Не быў я... Ды не глядзі ў акно—лье, што з вядра.

Лёгка яму—расказы... Каб жа ён мог на словах перадаць усё, што сам перажыў тады, як ушаноўвалі яго і жонку, Марыю Іванаўну. Простых сялян-хлебаробаў, і толькі за тое, што ўсё жыццё сумленна працавалі, што шасцярых дзяцей выгадавалі, вывучылі, у людзі вывелі.

Хораша тады было ў клубе, ой, хораша. Перад вачыма ўсяго народа сядзелі. І мо не чулі ад хвалявання, пра што «выказваліся» сакратар парткома саўгаса Лявон Бяланаў, дырэктар школы Мікола Казакоў—маладыя яшчэ, нібы іх дзеці.

Дый астатнія ўсе, хто выступаў,—настаўнікі, суседзі, камсамольцы, піянеры шмат добрага пра іх нагаварылі. А Лявон углядаўся ў твары распагоджаныя, зычлівыя, лавіў позіркі людскія, цёплыя, усміхаўся дзецям сваім, якіх у першым радзе пасадзілі,—Віцю, Соні, Людзе, Лёньку, Тоні, Алэнцы, зяцям—Толю, Славе, Грышу...

Потым як запляскалі ўсе ў далоні, прасячы, каб і ён выступіў, сказаў колькі слоў! Ды як выйшаў з-за стала, то нібы язык прысох. Падзякаваў толькі «роднай уласці і парціі», што памаглі ўсіх дзяцей паставіць на ногі, нібы пад локаць падтрымлівалі. Гаварыў яшчэ, што і вечар гэты не толькі яго сям'і, сям'і Пеўневых, а як падумаць, то «усіхных». Кожны сёння можа радавацца за сваіх дзяцей, любібога сёння саджай за чырвоны стол, любуйся ад душы, ганарыся... Настаўнікаў вунь колькі сваіх нагадавалі, урачоў, інжынераў. Уззяць хоць бы пляменнікаў яго: Пеўнеў Аляксандр—урач, Пеўнеў Міхась—дырэктар пачатковай школы і яшчэ далей вучыцца, Перапёлкін Фёдар, таксама сваяк, на агранома кіруе, ездзіць у Гродна, у сельгасінстытут экзамены здаваць.

...Гаспадар хаты правёў Лявона Сідаравіча да варот.

— Ай, залаты дожджык прайшоў. Бульбачка дзякуй скажа...—радаваліся абодва.

Шапачелі, зашываліся ў траву апошнія ручайкі. Карпатліва абследавалі лужычкі. Наўпроць зыркага, паружавелага сонца на паўнеба ўскінулася вясёлка. Дыхалася Лявону Сідаравічу лёгка, памаладому. Усхваляваны ўспамінамі, ён і на ўсё навакольнае глядзеў сёння так,

нібы заўважаў упершыню: колькі дзівос на свеце! І што там на неба, на вясёлку галаву задзіраць, калі і на зямлі цудаў няма. Рукатворных, якіх на вачах нарабілася ў іх Гаўлі, у суседняй Прохараўцы, ва ўсіх вёсках саўгаса. Прохараўку дык ужо і сялом сорамна зваць. Горад! Многа двухпавярховых жылых дамоў, школа—трохпавярховая, белакаменная, сталовая мо не горшая, чым у райцэнтры, магазін, лазня, медыцынскі пункт. Водаправод пракладзены.

Лявон Сідаравіч адышоўся ўбок: імчаў, распырскваючы лужы, грузавік з поўным кузавам цэглы—са сваёй, Гавельскай цагельні. І гэтага раней не было. А цяпер раскоша—наставілі цагляных дамоў, паспраўлялі шыферныя стрэхі, тэлевізійныя антэны паўтыкалі. Сядзі сабе дома ды дзівіся, што робіцца на свеце. Цуд дый годзе!

Ля грэблі на балоце разварочваўся трактар, потым стаў, чахаючы маторам. Вылез на гусеніцу трактарыст, памахаў Лявону Сідаравічу рукою.

— Курыва выйшла... Мо ёсць, дзядзька Лявон, прысмаліць?—падбег бліжэй.

— Ёсць... Ды бяры, бяры больш, не саромся... Не скоро яшчэ ў краму даскочыш,—частаваў яго Лявон Сідаравіч.—Не грузне твой конь?

— Што вы! Дрэнаж... Амаль трыста гектараў прадрэнажывана.

— А бывала адсюль, з Аглобеннага, з Зімнікаў на сабе асаку выцягвалі, у начоўках вывозілі.

— Ну-у?!

— Ось табе і ну... А на кані едзеш, дык лапці на грыву задзіраеш... Во якая каналізацыя была.

— Х-хэ... Ну, дзякую вам.

Ларыса Антонаўна Малашонак, былы партызанскі ўрач, цяпер працуе ў 16-й паліклініцы г. Мінска.

Вера Вярба, паэтэса.

— Няма за што.

«От блазнота... Казкі, думае, раска-
ваю. Трактар цяпер па балоце, як па
падлозе, бегае,— не дзівіць. Трава сця-
ною расце, ляж — не ўгнецца, проса, яч-
мень буе — таксама не дзівіць... Ну і
свет настаў!» — разважаў сам з сабою
Лявон Сідаравіч.

...Жонка сустрэла крыху незадаволена:

— Нешта ты доўга... Я ўжо ўхадзілася,
вячэру гатую...

— От ішоў... Пра жыццё думаў. А пе-
радачу не чуў — выключылі радыё.

— Бог з ёю. Пісьмо вунь прынеслі.

— Мо ад масквічоў?

Масквічы — гэта Тоня з мужам Уладзі-
славам. Яна ўжо скончыла радыётэхніч-
ны тэхнікум, працуе на заводзе, ён —
канчае.

— Хочаш, каб кожны дзень пісалі? У іх
свае ўжо клопаты. Ад піянераў нейкае
запрашэнне.

Прачытаў Лявон Сідаравіч.

— На сустрэчу трох пакаленняў клі-
чуць. Не забываюць, дзякуй ім, пенсіяне-
раў.

Бо і праўда: як што ў школьным музеі
праводзіцца — запрашаюць, як курган-
помнік загінуўшым землякам закладва-
лі — таксама. Клікалі і на мітынг у гонар
50-годдзя паўстання на гуце. Стаяла тая
гута да рэвалюцыі пад самымі Гаўлямі.
Пра тое паўстанне нават «Правда» пісала
26 мая 1917 года: «Рагачоў. Рабочыя
шклязавода нашчадкаў Курындына Не-
дайкаўскай воласці, колькасць якіх дахо-
дзіць да 400, арыштавалі адміністрацыю
і ўступілі ў валоданне заводам і мільён-
най маёмасцю». Сам фотакопію гэтай за-
меткі ў школьным музеі чытаў...

— Дык што ты маўчыш — пойдзеш?

— Пайду. Трэба, Маня... Глядзі, скоро
аратарам стану... — пажартаваў ён.

— Ты і так добры араты... Мо з дзе-
вяці гадоў з коньмі... — нібы не зразуме-
ла слова Марыя Іванаўна. — От і раска-
жы цяперашнім дзецям, як удзень бегаў
з маці бульбу пану выбіраць, а ўночы
хадаў малаціць — сам, як снопік. А ця-
пер дык вучацца ў школе, пакуль і за-
муж не выскачаць. А якога булёну звары-
ць не ўмеюць. Пестамі дзяцей росцім.

Лявон Сідаравіч усміхаецца: ну што з
яе возьмеш — жанчына. Усё ў кучу змя-
шала. І пачынае «разблытваць»: ну хіба
ж дрэнна, што дзецям цяпер такі пра-
стор для вучобы дадзены? Не трэба ні-
чога плаціць, не трэба душыцца на сваёй
гаспадарцы, сваёй палосцы. Машыны
амаль усю цяжкую работу парабляюць.
І хіба пестамі выраслі іх дзеці? Усё ад
бацькоў залежыць. Праўда, і час быў не
той для іх дзяцей — адразу пасля вайны
гадаваліся. Што і гаварыць, трудна было.

Паселі вярэраць. Елі моўчкі, у кожнага
было сваё ў галаве. У Марыі Іванаўны —
дзеці. Весела колісь было за гэтым ста-
лом, цесна. А потым пачалі адзін за ад-
ным з гнязда — пырх, пырх... Віктар скон-
чыў Бранскі тэхналагічны інстытут. Ця-
пер у яго свая сям'я. Працуе ў Жлобіне.

Соня летась акадэмію ў Горках скончы-
ла, там і замуж выйшла за аднакурсніка.
Бліжэй за ўсіх яна — робіць у раённай
«Сельгастэхніцы», а муж, Толя, у райко-
ме партыі інструктарам. Часта заглядва-
юць, няма чаго крыўдзіцца... За Соняй
Люда ідзе... Апошні год у акадэміі вучы-
цца, на вясну дыплом атрымае... Так-
сама ўжо замужам. Лёнька ў Жлобіне,
у будаўніча-монтажным упраўленні нар-
міроўшчыкам. Пра жаніцьбу яшчэ не ду-
мае — пра вучобу. Мала яму тэхнікума
механізацыі. Ну, і правільна, хай вучы-
цца, падможам. Яшчэ ёсць сілы. Тоня ў
Маскве — з гэтай усё ясна. Толькі вось
унука даўно бачылі, хай бы прывезлі
сюды... Апошняя, Аленка, таксама выхо-
дзіць на дарогу. Паступіла завочна ў тую
ж Горацкую акадэмію, балоты будзе асу-
шаць. А пакуль што на маслазаводзе сы-
ры робіць. Добрыя сыры, хвалілася —
ажно за мяжу іхнія вырабы пасылаюць.

— Як думаеш, стары, можа трэба бы-
ло б запрасіць усіх сваіх на Мая сюды?

— А нядрэнна было б!

І зноў маўчок, зноў кожны пра сваё
думае.

«Праўду Маня кажа — раскажу ім пра
сваё жыццё», — рашае Лявон Сідаравіч.

З васьмі гадоў вазіў дровы на гуту —
старэйшы ў сям'і, трэба было ўжо зараб-
ляць. Калёсы без жалезных шын, адны
абады... Раскідваюцца па дарозе — на-
плацацца, нагаруецца... З маткай снапы
вазілі памешчыку. Падаць на воз — не
можа. Укладваў сям'я, а маці падавала.
Разлічваліся з імі нейкімі сінімі і чырво-
нымі цэтлікамі. Не будзе іх — згоняць
карову з панскай пашы.

Бацька дадому рэдка заглядваў — усё
па войнах: японскай, імперыялістычнай,
грамадзянскай. Знасіўся без пары, усё
здараўе паклаў. У васьмнадцатым годзе
быў толькі дома, вучыў Лявона араць,
касіць. А ў 1923 годзе надзялілі іх зям-
лёй — далі трынаццаць гектараў цаліны-
ляда на дзевяць душ сям'і. Хапала задү-
хі: капалі рыдлёўкамі, аралі. Але лягчэй
з харчамі стала, хоць не так ужо былі
хлебу жадны.

Побач, у вёсцы Муравей, камуна ўтва-
рылася, спрабавалі людзі па-новаму
жыццё будаваць. Дзіўна было гэта і ці-
кава. А ў 1929 годзе ў іх Гаўлі калгас
«Ураджай» арганізаваўся. Лявон тады
ўжо ў актывістах хадзіў, быў членам
сельсавета. І так, і сям угаварваў баць-
ку, каб у калгас уступіў. А той упарціўся,
хацеў паглядзець, як будуць жыць у гэ-
тай арцелі людзі. Дык пасварыўся з ім,
адсудзіў у яго карову, калёсы, каня, зям-
лі і сам уступіў у калгас. А праз год і
бацька, Сідар Мінавіч, падаў заяву. Якім
яшчэ добрым конюхам зрабіўся!

Дзесяць гадоў, амаль да самай вайны,
быў Лявон Сідаравіч брыгадзірам. Бага-
ты стаў калгас, першы ў раёне быў «Ура-
джай» па ўраджаю. Пяцьсот галоў буй-
ной рагатай жывёлы мелі, столькі ж аве-
чак. У чэрвені сорак першага стрыечны
брат Гаўрыла Пеўнеў, а таксама Пімен
Пусеў, Атрох Зузянкоў і яшчэ некалькі
калгаснікаў гналі статкі на ўсход, ратава-
лі ад немцаў. І ўратавалі, здалі ўсё ў за-
хаванасці.

Да вайны Лявон Сідаравіч белабілетні-
кам быў, а ў сорок трэцім, як вызвалілі
ад акупантаў раён, пайшоў і ён ваяваць.

— Ты ж еш трохі, а то і жаваць пера-
стаў, — ушчунула яго Марыя Іванаўна.

— Ды я ўжо... Кампоту хіба якога.

«Праўду Лявон кажа: якое дрэва, та-
кі і клін. Ад бацькоў залежыць, якія дзе-
ці вырастуць... — уюцца свае думкі ў Ма-
рыі Іванаўны. — Дружна раслі нашы дзе-
ці, дапамагалі заўсёды адно аднаму. І
цяпер у помач старэйшыя маладзейшым
пасылаюць грошы... Як збяруцца, бывала,
разам, як пойдучь у клуб — душа мала-
дзее, глядзячы на іх. І паслухаць было
што. Тонька ўсе канцэрты вяла, і спява-
ла, і вершы чытала... Людзё трэба гро-
шай паслаць: на прыватную кватэру з ін-
тэрната пайшла, цяжэй ёй стала... Аленцы
паліто зімовае не шкодзіла б...»

— Маня, ведаеш, што я надумаў? На-
таргавалі ж трохі грошай за яблык...
А Сонін Толя хацеў матацыклу купляць.
Мо падмагнем?

— От скажы, я толькі падумала пра
гэта, а ты... Рублёў сто дай. Толькі хай
не матацыклу, а тэлевізар бярэ. Цалей-
шы сам будзе.

— І то праўда.

— І Людзё трэба паслаць, і Аленцы на
паліто даць... Чаго ты ўсміхаешся?

— Так... Дзеці вялікія, вучаныя, а мы
ўсё «дай» ды «дай».

— А для мяне яны заўсёды маленькія.

— Цяпер для мяне ясна, адкуль песты
бяруцца.

— Нешта ў цябе галава гарачая: чаў-
пеш абы што. Хто ж ім паможа, як не
бацькі? Апранайся ды на варту ідзі. Час
ужо.

Лявон Сідаравіч апранаўся, але ўсмяш-
ка так і не сыходзіла з твару. Ці мала
чаго можа ўсміхацца чалавек?

Саўгас «Патапаўскі».
Буда-Кашалёўскі раён.

Наталля Сакалоўская, студэнт-
ка БДУ імя Ул. І. Леніна.

Лідзія Іванаўна Грыгор'ева.

ПАСАДА І СЭРЦА

Дырэктарскае крэсла — не ўзнагарода... Дырэктарская пасада вельмі складаная і адказная. Ведаць вытворчасць да тонкасцей — яшчэ не азначае ўмець кіраваць гэтай вытворчасцю. Дырэктар вырашае часам пытанні, здавалася б, зусім не звязаныя з вытворчасцю. Аднак ад іх нярэдка залежыць поспех справы. Дырэктар адказвае за работу ўсяго калектыву, і з людзьмі, якія працуюць на прадпрыемстве, яго звязваюць сотні нябачных ніцей. Але ж ён павінен тонка адчуваць, чым жыве асабіста кожны чалавек, ведаць яго радасці і клопаты. Ён аўтарытэт і апора...

— Вы хочаце напісаць пра мяне? — Лідзія Іванаўна Грыгор'ева не чакала такога «павароту справы».

Дырэктарам Полацкага завода шкловалакна яна працуе шосты год. Стаж немалы, ёсць што расказаць. Але вочы дырэктара глядзяць крыху здзіўлена і, здаецца, незадаволена. Лідзія Іванаўна нават хмурыцца, калі я разгортваю бланкот.

Невысокага росту, яна здаецца зусім мініяцюрнай за шырокім вялікім сталом у сваім кабінце. Яркі сонечны прамень загарэўца на чырвоным атласе чырвонага сцяга. Калектыву прадпрыемства трымае яго сёмы квартал запар. Ля акна — кветкі. На сцяне — партрэт Ільіча.

— Лепей пра наш завод напішыце, — гаворыць Лідзія Іванаўна.

Мне зразумела яе гордасць. Шкляная тканіна, якую вырабляе завод, прыгожая, не баіцца агню, шчолачаў і кіслот, незаменная ў многіх галінах народнай гаспадаркі. Вестыбюль гасцініцы «Расія», якой так ганарацца масквічы, дэкарыраван полацкай шклотканінай вяселькавых таноў. У Палацы спорту беларускай сталіцы столь таксама аздоблена шклотканінай полацкіх умельцаў. І ўсё гэта плён творчай работы калектыву завода. Але ж, пэўна і... дырэктара?

Ліда Грыгор'ева закончыла Іванаўскі тэкстыльны інстытут. Студэнткай стажыравалася ў ткацкім цэху завода шкловалакна ў горадзе Гусь-Хрустальны. Не адзін дзесятак метраў шклотканін прапусціла яна ўжо тады праз свае рукі — чалавек сур'ёзна рыхтаваўся да будучай прафесіі, — пакуль ёй даверылі пасаду начальніка змены. Працавала затым начальнікам аддзела чэха. Пяць гадоў работы ў Гусь-Хрустальным — яе другі інстытут.

У Полацку на той час увайшоў у строй новы завод шкловалакна. Вопытны, хоць і малады, спецыяліст, яна згадзілася прыехаць у Беларусь, памагчы таварышам па прафесіі. Думала папрацаваць у цэху, але раптам — сама не чакала — прапанавалі ёй пасаду дырэктара.

— Было нялёгка. Ведаеце, патрабавальнасць — а без яе дырэктару нельга, — рэч такая, што не ўсім да спадобы. Затое цяпер... Словам, паглядзіце самі — жывём вялікай дружнай сям'ёй.

...У чырвоным кутку на сустрэчу з прадстаўнікамі заводскага трохвугольніка сабраліся рабочыя. Такія сустрэчы па ініцыятыве Лідзіі Іванаўны сталі праводзіцца ў пэўныя дні ва ўсіх цэхах. Гэта збліжае кіраўніцтва завода з калектывам рабочых, памагае ўскрываць недахопы і памылкі. Пагутарыць з дырэктарам, сакратаром парткома, старшынёй заводскага камітэта прафсаюза прыходзяць дзесяткі людзей. Выказваюцца адкрыта і прама.

Я быў на адной такой сустрэчы. Ішла ажыўленая дзелавая размова. Дырэктар запісвала ў бланкот прапановы кантралёраў-сарціроўшчыц, адказвала на шматлікія пытанні, якія датычаць і тэхналогіі, і арганізацыі вытворчасці, спакойна, пераканаўча растлумачвала.

Потым пайшла гаворка пра адпачынак. Летась больш як 600 рабочых адпачывала ў заводскай аздараўленчай зоне санаторнага тыпу. Зона непадалёку ад Полацка, у маляўнічым урочышчы Суя. 400 апэратараў, ткачоў, работніц аддзела вытворчасці правялі свае водпускі ў лепшых здраўніцах і дамах адпачынку краіны. 62 чалавекі скарысталі турысцкія пуцёўкі для паездак па Савецкаму Саюзу і ў заружбныя краіны.

— А як думаем сёлета? Давайце параімся...

Павага да калектыўнай думкі, дакладнасць, праверка выканання... Узяць такую, здавалася б, дробязь. Раней на «аператыўкі» збіраліся каму як уздумаецца, іншы раз сямёра аднаго чакалі. Цяпер—з дакладнасцю да мінуты. І гэта прыжылося не толькі ў кабінце дырэктара, але і ва ўсіх цэхах. Тут ужо ўсе ведаюць дырэктарскі характар: не любіць яна неарганізаванасці.

Але і рысы клапатлівай гаспадыні не цяжка знайсці ў дырэктарскім характары. Кветкі ў цэхах, чысціня, парадак. І ашчаднасць таксама... Бывала, раней ідзе па асфальце заводскага двара, а пад нагамі качаюцца буйныя, як грэцкія арэхі, шклянныя шарыкі. Кожны шарык—паўтара кіламетра танюсенькай ніткі. За гэтую неахайнасць Лідзія Іванаўна строга спагнала з каго належыць. І цяпер не блішчаць на сонцы зіхоткія «каралі»... У цэхах смела выкарыстоўваецца ўсё лепшае, што нараджалася на заводах шкловалакна краіны. Ездзілі пераймаць вопыт у Гусь-Хрустальны і на іншыя буйныя прадпрыемствы. Што гэта дало?

— У 1967 годзе калектыў прадпрыемства выпусціў звыш плана прадукцыі на сотні тысяч рублёў, — зазначае Лідзія Іванаўна. — Рабочыя атрымалі дадаткова да зарплаты больш як 500 тысяч рублёў прэміі.

Шмат цудоўных людзей акружае Лідзію Іванаўну. Яна, як ніхто іншы, ведае свае кадры: людзі ж раслі, можна сказаць, на яе вачах. І якія людзі!

Вось начальнік змены імя 50-годдзя Савецкай улады ткацкага цэха Мікалай Мікалаевіч Казлоў. Яшчэ ў Гусь-Хрустальным вучыўся ён на курсах памочнікаў майстроў. Прышоў на Полацкі завод шкловалакна ў ліку першых пасля дэмабілізацыі з Савецкай Арміі. Грудзі ў ордэнах і медалях. І ў мірнай працы ён валявы і настойлівы. У змене яго працуе лепшая ткачыха завода—дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Ларыса Захаранка.

Добрая слава ідзе пра ткачыху Селязнёву, інжынера Іну Якушаву. Многія рабочыя вучацца ў ВНУ без адрыву ад вытворчасці.

Рабочыя даражаць сваім заводам, як родным домам. Быў такі выпадак. Памочнік майстра Юра Перыдзеры кінуў завод, падаўся лавіць «доўгі рубель». Вярнуўся. Просіцца: «Прыміце назад». Узялі, але ўжо не памочнікам майстра, а радавым аператарам да печы.

За рабочы гонар стаяць на заводзе цвёрда. Варта было аператару Грыневічу пранесці праз прахадную сотню грамаў спірту, як адразу забілі трывогу. Грыневіча тады на тры месяцы перавялі на ніжэйаплачваемую работу.

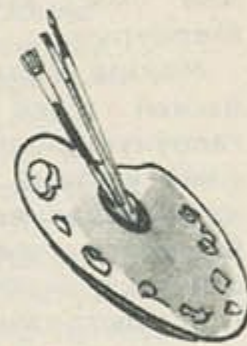
Няма літасці і аматарам выпіць. Неяк памочнік майстра Базанаў з'явіўся ў цэх з пасалавельмі вачыма. Лідзія Іванаўна тут жа падпісала загад аб яго звальненні, хоць і ведала, што вопытны ён работнік. Толькі калі самі ткачы ўзялі на парукі, яна дазволіла Базанаву астацца транспарціроўшчыкам з выпрабавальным тэрмінам на адзін год. Дапамагло.

Жыццё не песціла Лідзію Іванаўну. Памёр бацька, трагічна загінуў брат. Але і ў радасцях і ў бядзе яна застаецца ўсё такой жа ветлівай да людзей, сустракае іх нязменнай усмешкай на твары. Работніцы ідуць да яе за парадай, адкрываюць ёй свае заповітныя тайны. Іх радасці—гэта і яе радасці, nelaды і зрывы ў жыцці—гэта і яе смутак. І часцінка яе сэрца...

А. МЫЗНІКАЎ

Ала Карзянкова, салістка балета, народная артыстка БССР.

Ядвіга Іосіфаўна Будай, даярка калгаса «Савецкая Беларусь» Мінскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы.

Чырвоная Звезда з Пірэя

К. НЯПОМНЯШЧЫ

З Нью-Йорка прыйшло паведамленне, што агенты грэчаскай ваеннай хунты, якія знаходзяцца ў ЗША, рыхтуюць расправу над славутай грэчаскай актрысай Мелінай Меркуры. «Я ведаю, што яны хочуць мяне забіць», — сказала Меліна Меркуры на прэс-канферэнцыі, — але не спыню барацьбы супраць фашызму».

Успыхваюць і гаснуць на Бродвэй рэкламы. Для тэатра Хелінджэра сустракаем знаёмае імя: «Глядзіце Меліну Меркуры».

Меліна Меркуры іграе ў грэчаскай п'есе «Ілія, дарлінг» галоўную ролю. Яна запрасіла мяне ў тэатр, калі я пазваніў, адшукаўшы яе ў атэлі, што ля Вашынгтонсквер. «Паглядзіце спачатку, якая я на сцэне, а потым прыходзьце за кулісы», — сказала яна.

...Паднялася ўгару цяжкая чырвоная аксамітная заслона ў тэатры Хелінджэра, і мы апынуліся ў Пірэі, пачулі пах смалы і мора, а ў песні вандроўных музыкантаў — шум марскога прыбою. Паяўленне Меліны на сцэне прымусіла залу смяяцца і плакаць, сумаваць і прытанцоўваць разам з ёй.

Яна павяла нас на палубу рыбацкай шхуны, а потым у танную таверну, дзе стары жабрак катрыншчык спявае пра неба Грэцыі і птушку са зламным крылом. Меліна іграе ў гэтай п'есе распусную жанчыну, прыгожую і палкую Ілію, якой захапляюцца ўсе, хто яе ведае, таму што яна не страціла гонару і таму што ніхто ў Пірэі так не спявае і не танцуе, як яна. Увесь вечар яна ў цэнтры спектакля, поўнага гумару, іроніі, чароўнай музыкі, дзе мелодыі Грэцыі і Нью-Йорка, пераплятаючыся, нараджаюць у душы глядача змяшанае адчуванне трывогі, жалю і смутнай надзеі. Меліна спявае па-грэчаску, потым па-англійску, і акампаніруе ёй усё той жа старым катрыншчыкам, які кожную раніцу будзіць яе песняй пра

параненую птушку. Старому музыканту балюча за лёс Іліі. Ён хацеў бы бачыць дзяўчыну зусім іншай і ў той жа час баіцца, што тады страціць яе. І, здагадваючыся, якія пачуцці змагаюцца ў душы старога, Ілія цалуе яго і плача...

Але я бачу не Ілію ў слязах, а Меліну ў ўспамінах, што яна толькі што страціла бацьку, былога міністра, дэпутата парламента. Ён памёр у Лондане, і арышт яго старых сяброў у Афін, відаць, паскорыў канец. Стамаціс Меркурыс паспеў усё ж нямаля зрабіць, каб эгуртаваць сваіх суайчыннікаў-выгнаннікаў у барацьбе супраць фашызму.

Пра смерць бацькі Меліне паведаміў па тэлефоне яе брат Спірас. Спытаў, ці зможа яна прыехаць на пахаванне.

— Мы зараз не будзем яго хаваць, — адказала Меліна.

— Не разумею цябе.

— Ён і мёртвы можа змагацца.

— Што ты хочаш сказаць?

— Мы пахаваем бацьку ў Грэцыі, як ён хацеў. Але не зараз, паколькі гэта немагчыма, а калі хунта будзе выгнана.

Лонданскія і нью-йоркскія газеты расцанілі гэтае рашэнне як аплывуху хунце. Праз тыдзень генерал Патакас падпісаў закон аб пазбаўленні актрысы грэчаскага грамадзянства «за антынацыянальную дзейнасць за мяжой». Гэты закон не мог не прыцягнуць да сябе ўвагі амерыканскіх газет, і рэпарцёры рвануліся да Меліны.

— Ці не хочаце вы стаць амерыканскай грамадзянкай?

— Не. Я нарадзілася грачанкай і памру грачанкай. Пан Патакас нарадзіўся фашыстам і памрэ фашыстам. Ён можа ўводзіць сэнны ў Грэцыі любыя законы, але я лічу яго па-за законам.

Амерыканскі госьць накіроўвае на Меліну фотаапарат. Садзіцца побач з ёй на старой канапе і без намёкаў аб'яўляе:

— Мы студэнты, едзем у Афін вучыцца.

— Чаму там можна зараз навучыцца? — з горыччу пытае Меліна.

— «Фігаро» паведамляе пра рэарганізацыю хунты, — уступае ў размову другі юнак-амерыканец.

— Патрэбна не рэарганізацыя хунты, а яе ліквідацыя, — хутка адказвае Меліна.

— Вы хочаце новы ваенны рэжым? — пытаюць студэнты.

— Божа мой, які цудоўны гэты дзіцёнак! — Яна горка ўсміхнулася. — Я хачу дэмакратыі, хлопчык, ты чуў гэтае слова?

— Але чаму б вам у такім разе не вярнуцца ў Афін?

— Каб апынуцца ў турме?

Мы селі за круглы стол, на якім ужо дыміліся маленькія кубачкі кофе.

— Вы сапраўды, як пішуць газеты, гатовы стаць Жанай д'Арк?

— Хіба вы не ведаеце, што Жана д'Арк была нявіннай дзяўчынай? — У яе цудоўных вачах бліснуў вясёлы агеньчык.

Мы рассмяліся.

— Ну, а калі гаварыць сур'ёзна, ніводзін сапраўдны чалавек не можа аставацца ў баку ад барацьбы з фашызмам. Сёння мала быць актрысай...

Калі сюды, у Нью-Йорк, прыйшла вестка аб перавароце 21 красавіка, Меліна была ўзрушана. Як гэта магло здарыцца з краінай, дзе нарадзілася

дэмакратыя, з яе краінай? Фашызм у Грэцыі — спачатку яна ўспрыняла гэтую вестку як «сваю асабістую ганьбу, ганьбу сям'і, бацькі, брата, усіх сяброў». «Спачатку, — тлумачыць яна, — быў боль, вострае адчуванне болю, нечага непапраўнага, страшнага, і зноў боль, боль...»

Перад ёю паўстала пытанне: або ехаць у Афін, каб змагацца, або памагаць краіне адсюль. Яна хацела ехаць. Яна ўжо амаль рашыла ехаць, калі прыйшлі яе сябры па трупе. Ехаць? А што ж будзе з кантрактам, з трупай? П'еса ідзе з вялікім поспехам. Сто чалавек астануцца без работы. Не, яна не можа ехаць, яна павінна астацца з імі.

Яна пачала дзейнічаць. У штаб-кватэры ААН Меліна Меркуры наладжвае прэс-канферэнцыю ў тую самую гадзіну, калі кароль прыязджае ў ААН на сняданне да У Тана. Яна асуджае ваенную хунту, высмейвае яе.

Агенцтва Асашэйтэд Прэс перадало наступнае паведамленне аб прэс-канферэнцыі Меліны Меркуры: «Фатографы і рэпарцёры кідаліся з аднаго канца будынка ААН у другі. Звычайна чынны будынак ператварыўся ў падмосткі нейкай шалёнай мітусні».

Калі прыйшоў карэспандэнт тэлевізійнай кампаніі Эн-бі-сі і папрасіў інтэрв'ю ў сувязі з поспехам п'есы «Ілія, дарлінг» на Бродвэй, Меліна сказала:

— Пагаворым пра рэчы больш сур'ёзныя.

Яна расказала пра становішча ў Грэцыі і папрасіла рэпарцёра запісаць яе думку пра хунту «чорных палкоўнікаў», пра арышты ў Афін, пра знішчэнне дэмакратыі ў роднай краіне.

Рэпарцёр пайшоў. Было дэжліва і душна. І Меліна адчу-

вала сябе падаўленай. Яна не адчувала сябе адзінокай, але яна яшчэ не была ўпэўнена ў тым, што справу, якую яна пачала, можна прывесці да поспеху. Праз гадзіну або дзве рэпарцёр пазваніў зноў:

— Гэта так усхвалявала ўсіх, што вы казалі пра сваю краіну, міс Меркуры! Вашы думкі пра Грэцыю трэба запісаць больш падрабязна.

І ён прыехаў да яе зноў, і яна гаварыла тое, што падказвала сэрца.

— У апошні час вы заўсёды рэкамендавалі амерыканцам наведаць вашу цудоўную краіну. Вы былі тут як пасол Грэцыі, прадстаўнік яе народа. Ці рэкамендуеце вы амерыканскім турыстам наведаць вашу краіну зараз, пасля перавароту?

— Не! — адказала Меліна. — Пакуль турмы поўныя народу, пакуль на пустынных астравах паміраюць патрыёты, я адмаўляюся ад ранейшых рэкамендацый.

Затым яна загаварыла пра Мікіса Тэадаракіса, яе таленавітага сябра. Меліна сказала, што яна атрымала плёнку трох новых песень, напісаных Тэадаракісам напярэдадні арышту.

Тэлеінтэрв'ю было паказана кампаніяй Эн-бі-сі, і тады зноў раздаўся званок з пасольства: ёй жорстка рэкамендавалі не ўмешвацца ў палітыку.

Пасольства пачало шпіёніць за ёй. Гэта не спалохала, але толькі разлававала актрысу. Кожны дзень на працягу апошніх двух тыдняў яна званіла ў пасольства і гаварыла:

— Пан пасол, не пасылайце за мною сёння шпіёнаў. Я буду выступаць супраць хунты па каналу № 3.

А на наступны дзень...

— Пан пасол, не пасылайце і сёння за мною шпіёнаў. Я буду выступаць па каналу 12.

І яшчэ праз дзень:

— Пасольства? Паглядзіце мае выступленне па каналу № 8. Я выступаю супраць фашызму.

Тады генерал Патакас аб'явіў аб канфіскацыі маёмасці, якая належала Меліне Меркуры, і тады хунта адважылася на новую падлую пагрозу...

З таго часу актрыса атрымлівае шмат пісем. Пісем ад амерыканцаў і грэкаў, тых, хто ў выгнанні, і з самой краіны. У гэтых пісьмах — глыбокая павага і захапленне. У апошні раз, калі я быў у тэатры Хелінджэра на Брадвэй, у антракце за кулісы прынеслі вялікую каробку. Меліна раскрыла яе, і там была другая каробка, а ў ёй у цэлафане і ваце — кветкі. Гэтыя кветкі прыслалі сябры з Грэцыі.

3 часопіса «Огонек»

ВЕРШЫ ФАТУЛЫ ЯНАКАПУЛУ

Аднойчы ў рэдакцыю акруговай газеты Закаўказзя «Ленинское знамя» зайшла жанчына.

— О, Фатула! Добры дзень, Фатула! — прывітаў яе загадчык аддзела Віктар Жук. І, павярнуўшыся да мяне, сказаў: — Фатула Янакапулу, грэчаская паэтэса. Будзьце знаёмы.

Мы разгаварыліся. Фатула сказала, што яна наведвала многія рэспублікі. Ёй спадабаліся зялёныя лясы Беларусі, аксамітныя лугі, чыстыя рэкі, прыветныя беларускія гарады.

Мяне цікавіла жыццё Фатулы, яе лёс.

І паэтэса сказала: зусім юная ўступіла яна ў рады піянерскай арганізацыі «Аэтопула», што ў перакладзе азначае «Арляны». Потым актыўна ўдзельнічала ў Супраціўленні, была членам падпольнай маладзёжнай арганізацыі. І цяпер яна змагаецца, піша вершы, у якіх усяляе мужнасць грэчаскіх патрыётаў.

У барацьбе за свабоду свайго краю загінулі два браты Фатулы. Маці і многіх родзічаў паэтэсы рэакцыянеры кінулі за турэмныя kraty.

Паэтэса-камуністка Фатула Янакапулу вымушана была пакінуць сваю радзіму.

У Савецкім Саюзе на розных мовах выйшлі з друку сем кніг грэчаскай паэтэсы: «Малодшы брат», «Вясна Элады», «Любоў і мары», «Ластаўкі і вяршыні» і іншыя.

Прапаную ўвазе чытачоў «Работніцы і сялянкі» новыя вершы Фатулы Янакапулу ў маім перакладзе.

Алесь СТАВЕР

Рэха Аверофа

Прывітаю вядомай паэтэсы і грамадскай дзяячцы Элі Алексіу, прыгаворанай ваенна-фашысцкай хунтай да пажыццёвага зняволення ў турме „Аверофа“.

Аднойчы ўранку
Мне далі пісьмо,
Тваё пісьмо,
Што як агонь палала...
Чытала я,
І горка мне было,
І ў сэрцы зноў пакута ажывала.
Агонь пісьма азорваў далячынь,
І цемра над Эладай адступала.
Не баючыся губы апычы,
Радкі пісьма твайго я цалавала.
У трауры зноў Грэцыя мая,
І хмара зноў Эладу закрывае.
Сваіх сяброў успамінаю я,—
Як удава, я зноў па іх рыдаю...
Навошта слёзы!.. У цяснінах гор
Зноў паўстае нядаўні дзень суровы.
І Глезас усміхаецца: «Віхор
Сарве ўсе турэмныя засовы.»

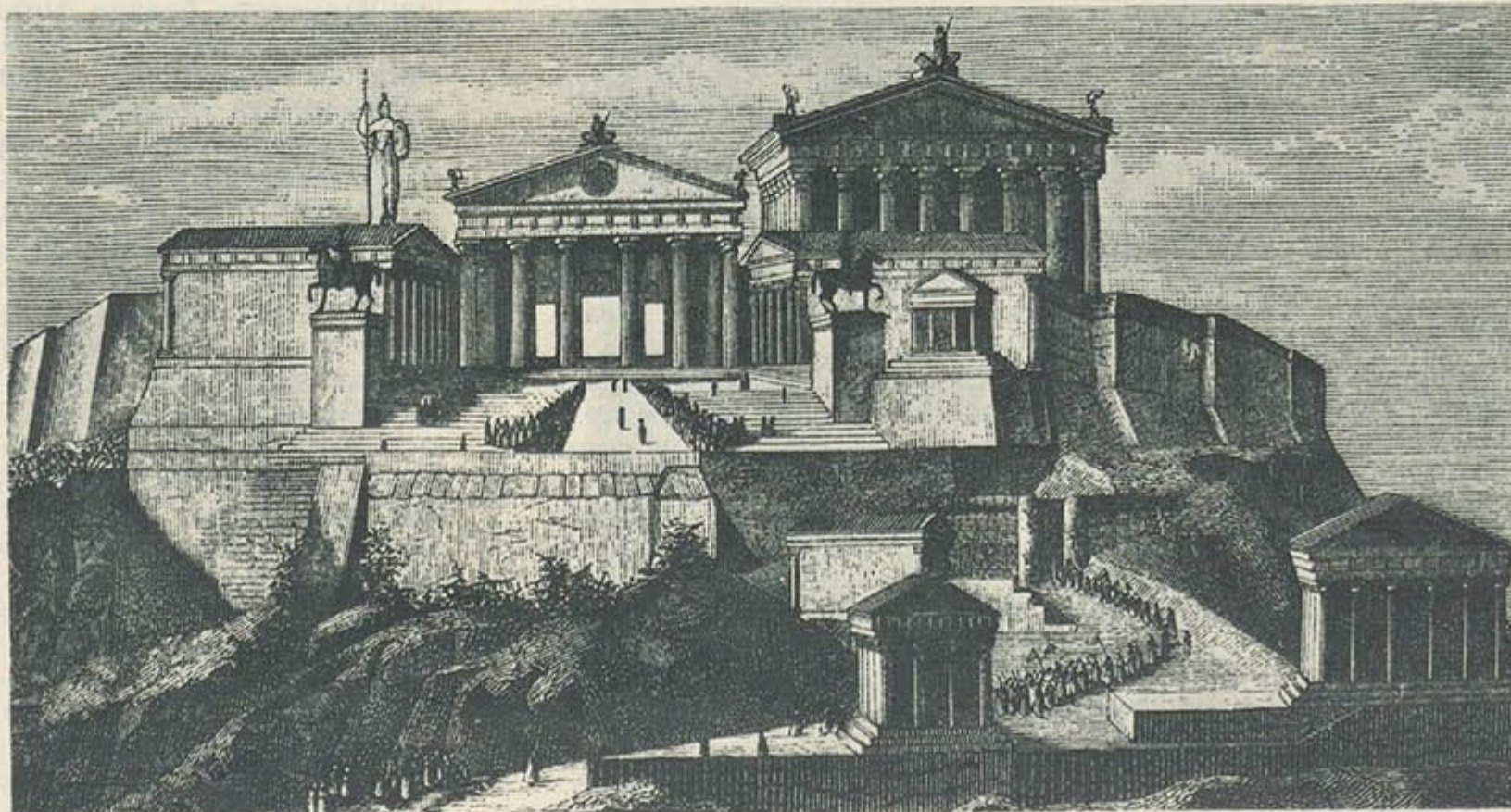
Свабоду зноўку зававаем мы!
Эладзе вернем песні і святанні,
Калі, парваўшы ланцугі турмы,
Народ-пакутнік выйдзе на змаганне.

* *

Прывітаеца Мікісу Тэадаракісу

На плечы леглі камні цяжкай столі,
Нямеюць краты, і няма замка —
Ні навальніц, ні бляску зор, ні волі...
Адзін ён тут. Ды ён не адзінок!
Закрыла ноч акно яго цямніцы,
За ім турэмшчык сочыць праз «глазок»...
Ні песні, ні усмешкі, ні зарніцы...
Адзін ён тут. Ды ён не адзінок!
Ён чуе рокат мора, гул цясніны.
Ідзе той гул па роднай старане —
Нязломлены Акропаль і Афінны
Гавораць аб змаганні і вясне.
...У адзіночцы з каменя не сагрэцца,—
Хоць тупай, хоць хадзі да ста патоў...
Ды ён сагрэты — з волі грэюць сэрца
Мільёны сэрцаў сёстраў і братоў!
І верыць ён: прабіўшы хмар завесу,
Зазяе сонца яркае здалёк...
Ён — Праметэй, ён перамога Зеўса!
І ў гэтай схватцы ён не адзінок!

Старажытная зямля Элады. Акропаль.

28 сакавіка спаўняецца 100 гадоў з дня нараджэння вялікага савецкага пісьменніка **Максіма Горкага**. Адзначаць гэты дзень будзе не толькі ў нашай краіне: бессмяротныя творы **Максіма Горкага** ведаюць і любяць мільёны людзей усяго свету. У гэтым нумары „Работніца і сялянка“ змяшчае ўспаміны **П. Заломава**, і артыкул **І. Мураўёва**, а таксама апавяданне **М. Горкага** „Нунча“.

ВЯЛІКІ ГУМАНІСТ

Па вясковай вуліцы вялі прывязаную да падводы аголеную жанчыну. Усё цела яе пакрыта сінякамі. З рассечаных грудзей цячэ кроў. Жывот страшэнна ўспух, напэўна, таму, што па ім білі паленам або доўга тапталі нагамі. На падводзе стаіць здаравенны мужык, у руках у яго пуга, якой ён пад хрыплыя ўскрыкі: «н-ну, ведзьма-а» метадычна сцёбае па аголенаму целу маленькай жанчыны. А навокал дзікі, звар'яцелы ад жывёльнага экстазу натоўп, які, быццам страшэнная шматгаловая пачвара, крычыць, вые, смяецца, кідае ў твар ахвяры поўныя цынізму, брудныя, нечалавечыя словы. На чале гэтай агіднай вакханаліі—поп. Гэта ён арганізатар публічнага катавання «саграшыўшай» жанчыны.

І раптам здарылася нешта незразумелае. З абочыны дарогі напярэймы натоўп рвануўся высокі, шыракаплечы хлопец з торбачкай за плячыма. Падскочыўшы да папа, ён з усяго размаху ўдарыў яго па нахабнаму, скамянеламу ад злосці твару. Натоўп ахнуў і замёр. Усё адбылося ў адно імгненне і было настолькі нечаканым і ашаламляльным, што на вуліцы, толькі што да краёў запоўненай дзікім лямантам,—стала ціха. У наступнае імгненне падсцёбнуты, як бічом, крыкам: «Бі яго!» натоўп кінуўся на хлопца. Білі шалёна, доўга, укладваючы ў кулак звярыную нянавісць. Потым акрываўленага, збітага да паўсмерці, кінулі распасцёртага ў дарожным пыле. Чалавек, які, рызыкуючы жыццём, кінуўся на натоўп, абараняючы жанчыну, быў Аляксей Пешкаў.

Стаўшы пісьменнікам, М. Горкі лічыў барацьбу за сацыяльную роўнасць жанчын адной з галоўных задач літаратуры. Праблему вызвалення жанчыны ён лічыў настолькі сур'ёзнай, што адносіны іншых літаратараў да гэтай праблемы вызначалі думку М. Горкага пра іх. Горкі не ўтойваў сваёй непрыязі, нават нянавісці да тых пісьменнікаў, якія спрабавалі ўвекавечыць жаночае рабства, прынізіць чалавечую годнасць жанчыны. Ён з абурэннем пісаў пра сачыненні Арцыбашава і К^а, у якіх само імя жанчыны ўтопталася ў бруд. Ён парываў з тымі, хто ішоў хоць бы на нязначную ўступку «гэтай мязотнасці». У гэтых адносінах характэрны разрыў М. Горкага з пісьменнікам Д. Айзманам толькі праз тое, што Айзман змясціў свае сачыненні ў адным зборніку з Арцыбашавым. «...я не магу ўтаіць ад сябе, што нашы дарогі рэзка разыходзяцца. Вашы апавяданні ў зборніку «Жыццё» зрабілі на мяне цяжкае ўражанне, хоць я іх ведаў раней. Але ў гэтай бруднай кнізе, дзе ўсе аўтары гвалтуюць жанчыну, Вашы творы яшчэ больш прайгралі ў маіх вачах. Агіднае мне гэта «жыццё»,—агідна ведаць, што ў рускай літаратуры, дзе жанчына, па праву, займала такое высокае месца, цяпер людзі хворага ўяўлення цягнуць яе ў гразь і ўсяляк плююць на яе».

Жыццё і творчасць самога Аляксея Максімавіча Горкага з'яўляюцца ў многіх адносінах беспрэцэдэнтным прыкладам мужнай і ўпартай барацьбы за раўнапраўе жанчын. Ва ўмовах царызму гэта барацьба была звязана з пастаяннай рызыкай. Трэба было змагацца не супраць звар'яцелага натоўпу, а супраць усяго ладу. Гэта барацьба часта прыводзіла ў турэмныя казематы і ссылкі. Перспектыва змяніць стол пісьменніка на лаву падсуднага не раз пагражала М. Горкаму. Супраць яго, у прыватнасці, была ўзбуджана крымінальная справа па абвінавачанню ў богазневажанні ў рамана «Маці». Уцёкі за граніцу выратавалі пісьменніка ад ссылкі.

М. Горкі быў не першым пісьменнікам, які падняў свой голас у абарону жанчыны. Ён абапіраўся на вялікую

гуманістычную традыцыю ў рускай літаратуры, якая ўнесла велізарны ўклад у разняволенне жанчыны. Але ніхто да М. Горкага не толькі ў рускай, але і ў сусветнай літаратуры не падняў жанчыну з пекла «цёмнага царства» да вышыні пралетарскага барацьбіта, які разбівае ланцугі свайго рабства.

Цяжка знайсці мастацкі або публіцыстычны твор М. Горкага дарэвалюцыйнага перыяду, у якім не адлюстравалася б той ці іншы бок бяспраўнага становішча жанчыны. Першы ў сусветнай літаратуры Горкі паказвае яго сацыяльную прычыну, што таілася ў эксплуатацыйнай прыродзе класавага грамадства. Стагоддзі сацыяльнай няроўнасці ператварылі жанчыну ў хатнюю рабыню, раздаўленую непасільнай працай. «Прыглядаючыся да жыцця жанчыны, асабліва вясковай, я тужліва думаў, якое цяжкае гэта жыццё, які невыносны цяжар працы... Працуе ўсё жыццё, без спачыну, у трыццаць гадоў—амаль старая... Нярадаснае, катаржнае, не вартае чалавека жыццё!».

Горкі паказаў, што жанчына была пазбаўлена элементарных чалавечых правоў. Яна, даючы свету жыццё, не мела права кахаць, выбіраць сабе мужа. Бесчалавечны лад зводзіў яе да становішча рэчы, прадмета гандлю паміж сённяшнім гаспадаром—бацькам і заўтрашнім—мужам. У рамана «Фама Гардзееў» М. Горкі апісвае душэўны боль, сорам і страх дзяўчыны, якую выдаюць замуж за чалавека, ніколі ёю не бачанага.

«О, божа мой! О, госпадзі! Калі б ён быў прыстойны чалавек!.. Зрабі так, каб ён быў прыстойны... сардэчны... О, божа! Прыходзіць нейкі мужчына, глядзіць на цябе... І на доўгія гады бярэ сабе... Як гэта ганебна і страшна...»

Але, як правіла, прыстойнасць абарочвалася мязотнасцю, сардэчнасцю—пабоямі. Свет цудоўных, чыстых пачуццяў, мары надзей і радасці кідаліся пад ногі бруднай пажадлівасці. Жанчыны павінны былі перажыць найвялікшую душэўную трагедыю, ад якой многія не апраўляліся да самай смерці. «Жыццё рэчы, жыццё рабыні, абавязанай цалаваць па загаду, а не па жаданню, жыць да смерці або да прывычкі з чалавекам, чужым сэрцу, і ў той жа час з чалавекам, які мае на яе юрыдычнае права...» Гэта становішча жанчыны Горкі называў чалавеказабойствам. Грамадства, якое надзяляла мужа «юрыдычным» правам, асуджала жонку на бяспраўнасць. Муж меў права збіць сваю жонку да паўсмерці, а яна не мела права паскардзіцца. Білі па закону, білі за тое, што не сцягнула бот з п'янага мужа, білі «для парадку», ад суму, ад злосці. Спаганялі на безабаронных жонках сваю бяспраўнасць, галечу, беспрасветнасць. «Ты злуеш на сваё жыццё, а церпіць твая жонка,—гаворыць у апавяданні «Былыя людзі» настаўнік маляру, які збіў цяжарную жонку,—самы блізкі да цябе чалавек—і церпіць без віны перад табой,—толькі таму, што ты за яе дужэйшы; яна ў цябе заўсёды пад рукой. І дзявацца ёй ад цябе няма куды».

Але ні жорсткія пабоі, ні цяжкая, часам катаржная праца былі самым страшэнным для жанчыны. Самае страшэннае—гэта балота ліпкай, агіднай гразі, у якой тапіла жанчыну акураўская Русь. М. Горкаму, гаворачы словамі аднаго з яго герояў, «здавалася часам, што аголеная жанчына кінута пасярод вуліцы і па чэраву яе—чэраву маці—цяжка тупаюць бруднымі ботамі, растоптваючы ненароджаныя жыцці».

Адным з галоўных ворагаў жанчыны Горкі лічыў царкву, ён прад'явіў ёй абвінавачанне ў самым цяжкім злачынстве і паказаў, што «царква—старадаўні, нястомны і самы жорсткі вораг» жанчыны. Пісьменнік лічыў немагчымым растлумачыць бяспраўнасць жанчыны без высвятлення ролі царквы. «Пра жанчыну ў літаратуры трэба пісаць, пачынаючы з адносін царквы да жанчыны, як крыніцы ўсялякага зла». На працягу ўсёй сваёй гісторыі сучасныя рэлігіі абвінавачвалі жанчыну ў тым, што яна з'яўляецца прычынай усіх няшчасцяў чалавецтва. Увесь жах эксплуатацыйнага грамадства: галечу, войны, бяспраўнасць царкоўнікі растлумачвалі міфам аб грэхападзенні, згодна з якім жанчына штурхнула чалавецтва ў глыбокае бяздонне пакут. М. Горкі адзначаў, што на падставе гэтага міфа царква ператварылася ў масавага забойцу. Змрочная ноч сярэднявечнага асвятлялася кастрам і інквізіцыяй, у полімі якіх былі спалены сотні тысяч жанчын, абвінавачаных у саюзе з д'яблам. Гэта былі самыя крываваыя старонкі з кнігі гісторыі царквы.

АЛЕША, БАБУЛЯ І МАЦІ.

Мастак Б. Дзехцераў. 1938 г.

...ўспамінаю ранняе дзяцінства, шлях з Астрахані ў Ніжні, жалезны твар маці і бабулю — чалавека, які ўвёў мяне ў гэта цінавае, хоць і цяжкае жыццё — у людзі. А калі я ўспамінаю бабулю, усё дрэннае, крыўднае адыходзіць ад мяне, змяняецца, усё становіцца цікавейшым, больш прыемным, людзі — лепшымі і мілейшымі...

«У людзях».

Не было такога зняважлівага слова, якое б царква не паставіла перад словам жанчыны. Гэта царква кінула яе пад ногі мужа. Таінства шлюбу з'яўлялася адным са сродкаў заняволення жанчыны. Вянчаючы, святшчэннік звяртаўся да яе са словамі: «Няхай збаіцца жонка мужа свайго». Гэта царква вучыла, што жанчына не толькі грахоўная па сваёй прыродзе, але і непаўнацэнная як чалавек. «Курыца — не птушка, баба — не чалавек» — гэты погляд быў прывіты царквой. Пісьменнік рэзка выступаў супраць вучэння аб непаўнацэннасці жанчыны, распаўсюджанага не толькі да рэвалюцыі і не толькі ў Расіі. Гэты рэакцыйны погляд абрашае «навукавай» аргументацыяй, згодна з якой «гісторыі невядомы таленавітыя і геніяльныя жанчыны». Выступаючы супраць гэтага падманлівага, крывадушнага аргумента, Горкі пісаў: «Таленавітых і «вялікіх» жанчын менш, чым такіх жа мужчын, толькі таму, што, як вядома, жанчыны не дапускаліся да грамадскай работы». Царква абмежавала інтарэсы жанчын вузкімі рамкамі сямейных адносін, нанёсшы тым самым велізарныя страты чалавецтву. Горкі зазначае, што калі б жанчыну не калечылі, «скорасць развіцця культуры была б удвая хутчэйшая».

Царква нават «нараджэнне дзіцяці, — адзначае Горкі, — прызнала справай паганай». Роды разглядаліся як вынік граху, распусты. Гэта жудаснае абвінавачанне стала састановай часткай рэлігійнай маралі, што панавала ў той час.

У процілегласць гэтаму бесчалавечнаму вучэнню пісьменнік-гуманіст стварае глыбока апаэтызаваны вобраз Маці. Ён узнімае яе з бруду, куды ўтаптала яе царква, і ставіць на п'едэстал гонару. «Уславім жанчыну — Маці, чыя любоў не ведае перашкод, чыймі грудзямі выкармлены ўвесь свет! Усё цудоўнае ў чалавеку — ад промняў сонца і ад малака Маці, — вось што насычае нас любоўю да жыцця!»

Векавы стогн жанчыны Горкі ператвараў у велічны гімн, які кліча да рэвалюцыйнай барацьбы. Выкарыстоўваючы велізарную нацыянальную сілу мастацкіх твораў, пісьменнік паказаў жанчынам шлях выхаду з рабства: удеіл у рэвалюцыйнай барацьбе. У ёй і толькі ў ёй жанчына разбівала векавыя ланцугі. У ачышчальным агні рэвалюцыі вызваляецца Нілаўна ад духоўнага прыгнёту. Тысячы і тысячы жанчын услед за ёй высока паднялі галаву і сталі побач са сваімі мужамі і сынамі на барыкады, змагаліся на франтах грамадзянскай вайны, будавалі «наш, новы свет». Унучкі горкаўскай Маці стаялі на смерць, абараняючы Радзіму ад полчышчаў Гітлера.

З глыбокай цікавасцю сачыў Горкі за бурным ростам творчых здольнасцей жанчыны ў Краіне Саветаў. Велізарнай радасцю і гордасцю за савецкіх жанчын, якія становіцца гаспадынямі сваёй краіны, свайго лёсу, прасякнуты дзесяткі пісьмаў, пасланняў, зваротаў пісьменніка да работніц і калгасніц. У 1924 годзе ў артыкуле «Старое і новае» Горкі пісаў: «Жанчына Саюза Саветаў... ужо ўваходзіць у жыццё як гаспадыня сваёй Савецкай дзяржавы. Гэтага яшчэ няма нідзе ў свеце».

Югаслаўская паэтэса Дзесанка Максімовіч пісала, што «М. Горкі выклікаў у яе жыцці пераварот, падобны да таго, які адбыўся ў маці Паўла». Барацьба Горкага за вызваленне жанчыны перайшла далёка за межы Расіі. Яна носіць інтэрнацыянальны характар. Творы вялікага пралетарскага гуманіста памагаюць жанчынам усяго свету ўсвядоміць сваю велізарную гістарычную ролю ў сучасным грамадстве, выходзяць з іх барацьбітоў за сваё шчасце і шчасце сваіх дзяцей.

І. МУРАВЕУ.

ГРЫГОРЫЙ І АЛЕША.

Мастак Б. Дзехцераў. 1945—1946.

— Глядзі ўсім проста ў вочы; сабака на цябе кінецца, і яму таксама, — адстане...

«Дзяцінства».

БУРАВЕСНІК РЭВАЛЮЦЫІ

П. ЗАЛОМАЎ

Я даўно палюбіў Максіма Горкага за яго сумленную, палымяную, пралетарскую душу, за тое, што ён вялікі пралетарскі пісьменнік, за палаючае сэрца Данко, за «Песню пра Сокала».

Аляксей Максімавіч Горкі чуў пра мяне яшчэ да сормаўскай дэманстрацыі 1902 года, хацеў са мною пазнаёміцца, але я быў на дрэнным рахунку ў паліцыі і мог яму нашкодзіць; я баяўся выклікаць да яго яшчэ большую нянавісць паліцыі, якая бачыла ў Горкім небяспечнага ворага самадзяржаўя.

Паліцэйская перапіска накіонт высылкі М. Горкага з Ніжняга Ноўгарада ў Арзамас. 1901 г.

Славуага на ўсю Еўропу пісьменніка, уся зброя якога складалася — як справядліва сказаў прамоўца Ніжагародскай дэманстрацыі — у свабодным слове, самадзяржаўны ўрад высылкае без суда і следства з яго роднага горада. Башыбузункі абвінавачваюць яго ў дрэнным уплыве на нас, — гаварыў прамоўца ад імя ўсіх рускіх людзей, у кім ёсць хоць кропля імкнення да святла і свабоды, — а мы заяўляем, што гэта быў добры ўплыў.

Ул. І. Ленін. «Пачатак дэманстрацыі». 1901 г.

Калі мяне арыштавалі на сормаўскай дэманстрацыі 1 мая 1902 года, Горкі аказаў мне вялікую ўвагу. Ён штодзённа пасылаў з маёй маці мне ў турму абед і незадоўга да суда загадаў перадаць усім нам, каб мы не палохаліся царскіх суддзяў, абяцаў сваю падтрымку ў ссылцы, абяцаў высласць грошай на ўцёкі.

Шасцёра з нас, сормаўцаў, былі насланы ва Усходнюю Сібір на вачына, з пазбаўленнем усіх правоў, маёмасці. Кожнаму за першы ўцёк пагражала дваццаць пяць бізуноў і шэсць гадоў катаргі, а за другі — пяць-

дзесят бізуноў і дванаццаць гадоў катаргі.

Аляксей Максімавіч сваё слова стрымаў. Ён прысылаў мне ў ссылку па пятнаццаць рублёў у месяц і аднойчы выслаў трыста рублёў на ўцёкі.

Упершыню я сустрэўся з Горкім пасля ўцёкаў з ссылкі ў 1905 годзе на яго дачы ў Куокала.

Каб не прывесці шпікаў, я злез з поезда на перадапошняй станцыі і далей пайшоў лесам, пад дажджом. Падышоўшы да дачы, я ўбачыў на дварэ высокага, моцнага, хударлявага чалавека. Ён ішоў мне насустрач. Я ўспомніў партрэт Аляксея Максімавіча, пазнаў яго і назваў сябе.

Мы, старыя рабочыя, якія бачылі пачатак марксісцкага руху на фабрыках і заводах, былі рэвалюцыйнымі рамантыкамі. «Песня пра Сокала» гучала для нас як баявая труба, выклікала слёзы захаплення. І вось перада мною стаяў аўтар «Песні пра Сокала», перада мною быў жывы, смелы сокал, буравеснік рускай рэвалюцыі — Максім Горкі. Ён абняў мяне і моцна пацалаваў. Потым паглядзеў на мяне і сказаў: «Дык вось вы які».

Мы пайшлі з ім на дачу, у яго кабінет на другім паверсе, які выходзіў вокнамі да мора. Я сказаў яму, што люблю «Песню пра Сокала» і загадаў яго ў баі сваімі грудзямі. Ён адказаў: «Я таксама загадаў вас сваімі грудзямі ў баі».

Увесь мокрый, я дрыжэў ад холоду. Аляксей Максімавіч загадаў адвесці мяне пакой, прыслаў сваю бялізну, чаравікі, адзенне. Але больш за ўсё сардэж ён мяне суровай пяшчотай, якая выпраменьвалася з яго цудоўных вачэй. Ён распытваў у мяне пра маё жыццё, пра бацьку і маці, пра рэвалюцыйную работу, пра сормаўскую дэманстрацыю.

Я паведамляў больш сухія факты, мала гаварыў пра свой настрой, нічога — пра свае мары. З фальшывага сорама я зусім прамаўчаў пра пабоі ва ўчастку і ў вежы ніжагародскай турмы, пра свае перажыванні.

Мне і ў галаву не магла прыйсці думка, што мае расказы, маё жыццё з'яўца канвой для выдатнага мастацкага твора, які адыграў вялікую ролю ў рэвалюцыйна-вызвольным шырочных мас.

Аляксей Максімавіч накідаў на маіх расказах запіскі, але іх адабрала ў яго паліцыя пры во-

А. П. Чэхаў і М. Горкі. 1900 г.

быску, і сваю аповесць «Маці» ён напісаў па памяці.

У 1905 годзе Горкі быў у цэнтры падрыхтоўкі ўзброенага паўстання. Дзякуючы свайму велізарнаму ўплыву і сваім сувязям ён збіраў на рэвалюцыю сотні тысяч рублёў.

Апошняя мая сустрэча з А. М. Горкім была ў 1934 годзе. Я прыехаў у Маскву для лячэння склерозу сэрца і мозгу. Па просьбе Аляксея Максімавіча прафесары прымалі мяне як прыезджага без чаргі, у загадзя назначаныя дні. Я راشыў

выкарыстаць выпадак і з'ездзіць да Аляксея Максімавіча ў Горкі. Але ён паведаміў мне, што 19 чэрвеня прыедзе ў Маскву на ўшаноўванне чалюскінцаў, і запрасіў мяне да сябе.

Неўзабаве прыехаў Аляксей Максімавіч. Увайшлі ў сталовую дзве ўнучкі Аляксея Максімавіча — Марфа і Дар'я. Аляксей Максімавіч весела смяяўся і дурэў з дзецьмі: ён закідаў правую нагу вышэй іх галоў і грозна крычаў: «Вось я вас». Дзяўчынкі весела смяяліся.

Я падышоў да Аляксея Максімавіча. Мы абняліся і некалькі разоў моцна пацалаваліся. На

ДЗЯУЧЫНА І СМЕРЦЬ.
Мастак І. Таідзе. 1953 г.

Смерць моліць задумчыво і строга, Вядзі — не прыватна гэтай песні! Крадзе сонца — нету в міре бога, Нет огня — огня любви чудесней!

вачах у Аляксея Максімавіча з'явіліся слёзы. Я адчуваў, што і мае вочы напаўняюцца слязьмі. А. М. Горкі хутка захадыў па пакоі і, паціраючы рукі, радасна паўтараў: «Сустрэліся старэнькія, сустрэліся старэнькія».

У гутарцы з Горкім я па старой звычцы ўсё збіваўся на «ты» і, нарэшце, сказаў: «Ты прабач мне, Аляксей Максімавіч, што я ўсё збіваюся на «ты».

Горкі адказаў мне: «Гэта добра. Так і трэба. Гэта вельмі добра. Так і трэба».

Пасля чаю я развітаўся, і Аляксей Максімавіч прасіў мяне перадаць прывітанне маёй жонцы, Жазефіне Эдуардаўне. Мяне кранула такая ўвага, здзівіла і тое, што Аляксей Максімавіч не забыў імя маёй жонкі, хоць з часу іх сустрэч мінула больш трыццаці гадоў. А. М. Горкі паехаў у Крэмль, а я пайшоў на Красную плошчу заняць сваё месца на трыбуне каля Маўзалея Леніна.

Разам з урадам на трыбуне ленінскага Маўзалея стаяў і Максім Горкі.

На ўсіх тварах я бачыў шчасце перамогі, бачыў непакісную рашучасць абараняць цудоўную сацыялістычную Радзіму. І я цвёрда ведаў, што ўсе гэтак жа адчуваюць, як і я, ведаў, што ў кожнага ў свядомасці і сэрцы гучаць і спяваюць тыя ж думкі: «Няма ў свеце больш высокага шчасця, чым барацьба за камунізм».

СПАТКАННЕ У ТУРМЕ

Мастакі Кукрыніксы.
1949—1950

— Нашу на фабрыку ўсё гэта...

Спынілася і, усміхаючыся, працягвала:

— Капусту, нашу, усякае Мар'іна варыва, і іншую ежу... Павел зразумеў. Твар у яго задрыжэў ад стрыманага смеху, ён усклалачы валасы і ласкава, голасам, якога яна яшчэ не чула ад яго, сказаў:

— Добра, што ў цябе справа ёсць, — не сумуеш!

«Маці».

СУСТРЭЧА З ВЯСНОЙ

Рыгор ІГНАЦЕНКА

Мал. К. Ціхановіча

у кожным пералеску, у кожным кусце чуваць птушыная песня.

З'явіліся першыя стракатыя матылькі, з вулляў выпаўзлі пчолы, загудзелі чмялі. Надвячоркам, дзе-небудзь у зацішку, пад кустом запыленай арэшыны, затаўкуць мак камары-таўкунцы.

А сонейка, добрае вясновае сонейка, падымаецца ўсё вышэй і вышэй. І вось непрыкметна залапушылася ў нізінах лаза. Залапушылася — і ўсё наўкола павесялела і ажыло.

Хваля радасці, што пачала нарастаць у грудзях яшчэ з першай сакавіцкай песні сініцы, раптам пераліваецца цераз край. Я не вытрымліваю і падаюся ў лес.

Думаю, седзячы чуйнымі начамі ля дымнага вогнішча, свае, нікім не парушаныя, лясныя думы, слухаю, як на доўгі, з трэскам прашываючы зляжальную летаўную лістоту, прабіваецца малая траўка, як лопаюцца на дрэвах набрынялыя пупышкі, як настойваецца лясное паветра тонкім вясновым водарам, люблюся першай кволай зелянінай.

Ранішнія і вячэрнія зоры люблю правесці на паляванні: альбо падпільноўваю ў яловым будане чырванабровых цецэрукоў, калі яны збіраюцца на свой веснавы турнір, альбо ў рэдкім бярэзніку цікую за вальдшнепамі. Удзень жа без адпачынку блукаю па пранізным вясновым сонейкам лесе і пералесках, упіваюся характам вясны.

Так я тут у лясках жыў аж да тае пары, пакуль па мокрых пратоках і калюжынах не зацвіце лотаць, пакуль не распылюць салаўі ў пабурэлых зарасніках алешніку свае звонкія, нібы крышталь, трэлі.

Нацешыўшыся чароўнай песняй салаўя, якую з нецярплівасцю чакаеш уся доўгую зіму, збіраю ўсе свае няхітрыя манаткі і вяртаюся ў вёску. Гэтым звычайна і канчаецца мая традыцыйная сустрэча з вясной.

КАЖУЦЬ, хто больш вясну чакае, да таго яна раней і прыходзіць. Не ведаю, так гэта ці не. Але адчуваю яе пачынаю я вельмі рана. Яшчэ тады, калі зіма, здаецца, у самай сваёй моцы і прыгажосці.

Усё пачынаецца з таго, што ўсё даўжэй і даўжэй затрымліваючыся на двары, пільна ўглядаюся ў шэрыя воблакі, дыхаю сухім марозным паветрам.

І так непрыкметна для сябе, паступова пачынаю ўсё аддаляцца ад дому. Спачатку да старога на ўзгорку гумна з мноствам вераб'ёў у струхнелай саламянай страсе, пасля — у поле і, нарэшце, у лес.

І што ні дзень — то навіна. Сягоння, глядзіш, гракі з'явіліся ў старым бярозавым гаі, а праз дзень-другі — шпакі.

Толькі паспеюць на палях паказацца першыя праталіны, чуеш — ужо жаўранак у небе заспяваў, і ты тады ходзіш па полі ад адной праталіны да другой.

Яшчэ не паспелі адтаць балотцы з канавамі, кнігаўкі ў небе ўжо белымі крыламі махаюць, спяшаюцца на свае любімыя месцы. За кнігаўкамі ляцяць заранкі, крапіўнікі, гарыхвосткі.

Але вось ускрыліся рэкі. Высока ў небе чорнымі кропкамі павіслі каршуны і падорлікі, тонка засвіталі кулікі, зычна закракалі качкі. Даўгахвостыя пліскі бегаюць па цёмным наздраватым лёдзе і нешта ловяць, а іншая ўсядзеца на паруснік, пушчаны недзе хлапчукамі, і, як бывалы капітан, плыве ў свае родныя мясціны.

Непрыкметна вызваліліся з-пад снегу палі і лугі, знікае снег і ў лясках. Цяпер

НУНЧА

Максім ГОРКІ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

Квартал святога Якава па праву ганарыцца сваім фантамам, ля якога любіў адпачываць, весела гутарачы, бессмяротны Джавані Бакачю, і які не аднойчы быў намалёваны на вялікіх палотнах вялікім Сальваторам Роза, сябрам Тамазо Аніела—Мазаніела, як прызваў яго бедны народ, за чыю свабоду ён змагаўся і загінуў,—Мазаніела нарадзіўся таксама ў нашым квартале.

Да лета мінулага года другою славаціцю квартала была Нунча, ганд-

лярка гароднінай,—самы вясёлы чалавек на свеце і першая красуня нашага вугла,—над ім сонца стаіць заўсёды крыху даўжэй, чым над іншымі часткамі горада. Фантан, вядома, застаўся дагэтуль такі, які быў заўсёды; усё больш жаўцеючы ад часу, ён доўга будзе здзіўляць іншакраінцаў забаўным сваім характарам, мармуровыя дзеці не старэюць і не стамляюцца ў гульнях.

А мілая Нунча летам мінулага года памерла на вуліцы ў час танца,—

рэдка бывае, каб чалавек памёр так, і пра гэта варта расказаць.

Яна была занадта вясёлая і сардэчная жанчына для таго, каб спайна жыць з мужам; муж яе доўга не разумеў гэтага—крычаў, божкаўся, размахваў рукамі, паказваў людзям нож і аднойчы пусціў яго ў ход, пракалоўшы камусьці бок, але паліцыя не любіць такіх жартаў, і Стэфано, пасядзеўшы некаторы час у турме, паехаў у Аргенціну: перамена паветра вельмі памагае сярдзі-тым людзям.

Нунча ў дваццаць тры гады асталася ўдавою з пяцігадовай дачкой на руках, з парай аслоў, агародам і павозкай,—вясёламу чалавеку не шмат трэба, і для яе гэтага было зусім дастаткова. Працаваць яна ўмела, ахвотнікаў памагчы ёй было шмат: калі ж у яе не хапала грошай, каб заплаціць за працу,—яна плаціла смехам, песнямі і ўсім іншым, што заўсёды даражэй за грошы.

Не ўсе жанчыны былі задаволены яе жыццём, і мужчыны, вядома, не ўсе, але, маючы сумленнае сэрца, яна не толькі не чапала жанатых, а нават часта ўмела памірыць іх з жонкамі,—яна гаварыла:

— Хто разлюбіў жанчыну—значыць, ён не ўмее кахаць...

Так і жыла яна, радуючыся сама, на радасць многім, прыемная для ўсіх, нават яе сяброўкі прымірыліся з ёю, зразумеўшы, што характар чалавека—у яго касцях і крыві, успомніўшы, што нават святыя не заўсёды ўмелі перамагаць сябе. Нарэшце, мужчына—не бог, а толькі богу нельга здрадзіць...

Гадоў дзесяць ззяла Нунча зоркаю, усімі прызнаная першая красуня, лепшая танцорка квартала, і каб яна была дзяўчынай,—яе, вядома, выбралі б каралевай рынку, чым яна і была ў вачах усіх.

Нават іншакраінцам паказвалі яе, і многія з іх вельмі хацелі гутарыць з ёю сам-насам,—гэта заўсёды смяшыла яе да ўпаду.

— На якой мове будзе гаварыць са мною гэты сто разоў вымыты сіньёр?

— На мове залатых манет, дурніца,—пераконвалі яе салідныя людзі, але яна адказвала:

— Чужым я не магу прадаць нічога, апроча цыбулі, часнаку, памідораў...

Былі выпадкі, калі людзі, якія шчыра зычылі ёй добра, гаварылі з ёй вельмі настойліва:

— Які-небудзь месяц, Нунча, і—ты багатая! Падумай добра над гэтым, успомні, што ў цябе ёсць дачка...

— Не,—прарэчыла яна—я люблю маё цела і не магу зняважыць яго! Я ведаю—варта толькі адзін раз зрабіць што-небудзь нехаця, і ўжо назаўсёды страціш павагу да сябе...

— Але—ты ж не адмаўляеш іншым!

— Сваім, і—калі хачу...

— Э, што такое—свае?

Яна ведала гэта:

— Людзі, сярод якіх вырасла мая душа і якія разумеюць яе...

Але ўсё-такі ў яе была гісторыя з адным фарэсцьерам з Англіі,—вельмі дзіўны, маўклівы чалавек,

хача ён добра ведаў нашу мову. Малады, а валасы ўжо сівыя, і ўпонара-прак твару—шрам; твар—разбойніка, вочы святога. Адны гаварылі, быццам бы ён піша кнігі, другія сцвярджалі, што ён—ігрок. Яна нават ездзіла з ім кудысьці ў Сіцылію і вярнулася вельмі схуднелая. Але ён наўрад ці быў багаты.—Нунча не прывезла з сабою ні грошай, ні падарункаў. І зноў стала жыць сярод сваіх, як заўсёды, вясёлая, даступная ўсім радасцям.

Але вось аднойчы ў свята, калі людзі выходзілі з царквы, хтосьці заўважыў здзіўлена:

— Гляньце,—Ніна становіцца зусім акурат як маці!

Гэта была праўда, як майскі дзень: дачка Нунчы непрыкметна для людзей разгарэлася зоркаю, такою ж яркаю, як маці. Ёй было толькі чатырнаццаць гадоў, але—вельмі рослая, пышнавалася, з гордымі вачыма, яна здавалася значна сталейшаю і зусім гатоваю быць жанчынай.

Нават сама Нунча здзіўлялася, прыгледзеўшыся да яе:

— Святая мадона! Няўжо ты, Ніна, хочаш быць прыгажэйшай за мяне?

Дзяўчына, усміхаючыся, адказала:

— Не, толькі такой, як ты, гэтага для мяне даволі...

І тады ўпершыню на твары вясёлай жанчыны людзі ўбачылі цень смутку, а ўвечары яна сказала сяброўкам:

— Вось наша жыццё! Не паспееш дапіць сваю шклянку да палавіны, а да яе пацягнулася ўжо новая рука...

Зразумела, спачатку не відаць было нават ценю саперніцтва паміж маці і Нінай,—дачка паводзіла сябе сціпла, ашчадна, пазірала на свет скрозь вейкі і перад мужчынамі не ахвотна адкрывала рот; а матчыны вочы гарэлі ўсё больш прагна, і ўсё больш прызыўна гучэў яе голас.

Яна ўмела апрануцца так, што яе прыгажосць выйгравала, як добрае віно ў шклянцы добрага шкла: чым больш прызрыстае шкло—тым лепей яно паказвае душу віна, колер заўсёды дапаўняе пах і смак, даігрываючы да канца тую цудоўную песню без слоў, якую мы пем для таго, каб даць душы крышку крыві сонца. Віно, о, божа! Свет з усім яго шумам і мітуснёй не быў бы варты аслінага капыта, каб чалавек не меў салодкай магчымасці акрапіць сваю бедную душу добрай шклянкай чырвонага віна, якое, нібыта святая прычасць, ачышчае нас ад злога праху грахоў і вучыць любіць гэты свет, дзе даволі-такі шмат усякай дрэнні, і прабацька яму... Вы толькі паглядзіце скрозь вашу шклянку на сонца,—віно раскажа вам такія казкі...

Стаіць Нунча на сонцы, запальваючы вясёлыя думкі і жаданне падабацца ёй,—перад прыгожай жанчынай сорамна быць непрыкметным чалавекам і заўсёды хочацца скокнуць вышэй самога сябе. Шмат добрага зроблена было Нунчай, шмат сіл абудзіла яна і ўліла ў жыццё. Добрае заўсёды запальвае жаданне лепшага. Так, а каля маці ўсё часцей паяў-

ляецца дачка, сціплая, як манаха, або як нож у ножнах. Мужчыны глядзяць, параўноўваюць, і, магчыма, некаторым становіцца зразумела, што часам адчувае жанчына і як крыўдна ёй жыць.

Ідзе час, усё паскараючы свой пашпелівы, дробны крок, залатымі пылінкамі ў чырвоным промні сонца мільгаюць у часе людзі. Нунча ўсё часцей хмурыць густыя бровы, а іншы раз, закусіўшы губу, глядзіць на дачку, як ігрок на суседа, стараючыся здагадацца, якія яго карты...

Мінае год, два,—дачка ўсё бліжэй да маці і—далей ад яе. Ужо ўсім бачна, што хлопцы не ведаюць, куды глядзець ласкавей—на тую ці гэту. А сяброўкі—сябры і сяброўкі любяць укусіць там, дзе свярбіць,—сяброўкі пытаюць:

— Што, Нунча, гасіць цябе дачка?

Жанчына, смеючыся, адказвала:

— Вялікія зоркі і пры месяцы відны...

Як маці—яна ганарылася харастом дачкі, як жанчына—Нунча не магла не зайздросціць юнацтву; Ніна стала паміж ёю і сонцам,—маці крыўдна было жыць у ценю.

І настаў дзень, калі дачка сказала маці:

— Мама, ты занадта засланяеш мяне ад людзей, а я ўжо не малая і хачу ўзяць ад жыцця сваё! Ты жыла многа і весела,—ці не настаў час і для мяне жыць?

— У чым справа?—спытала маці, вінавата апусціўшы вочы.

Вярнуўся з Аўстраліі Энрыка Барбоне, ён быў дрыгасекам у гэтай цудоўнай краіне, дзе ўсякі, хто хоча, лёгка здабывае вялікія грошы, ён прыехаў пагрэцца на сонцы радзімы і зноў збіраўся туды, дзе жывецца вальней. Было яму трыццаць шэсць гадоў,—барадаты, магутны, вясёлы, ён цудоўна расказваў пра свае прыгоды, пра жыццё ў дрыгучых лясах; усе лічылі гэтае жыццё за казку, маці і дачка—за праўду.

— Я бачу, што падабаюся Энрыка,—гаварыла Ніна,—а ты з ім забаўляешся, і гэта, робячы яго легкадумным, замінае мне.

— Разумею,—сказала Нунча.—Добра, ты не станеш скардзіцца мадоне на тваю маці...

І гэтая жанчына сумленна адышла прэч ад чалавека, які—усе бачылі—быў прыемны ёй больш за многіх іншых.

Але вядома, што лёгкія перамогі робяць пераможцаў ганарыстымі, а калі пераможца яшчэ дзіця—справа зусім кепская!

Ніна стала гаварыць са сваёй маці не так, як заслугоўвала Нунча; і вось аднойчы, у дзень святога Якава, на свяце нашага квартала, калі ўсе людзі весяліліся ад душы, а Нунча ўжо цудоўна станцавала тарантэлу,—дачка заўважыла ёй пры ўсіх:

— Ці не занадта многа танцуеш ты? Бадай што, гэта не па гадах табе, пашкадуў сэрца...

Усе, хто чуў дзёрзкія словы, сказаныя ласкава, замаўчалі на секунду, а Нунча ў ярасці крыкнула, падпіраючы рукамі стройныя бакі:

— Маё сэрца? Ты непакоішся пра яго, ці не так? Добра, дзяўчынка, дзякую! Але—паглядзім, чыё сэрца мацнейшае!

І, падумаўшы, прапанавала:

— Мы прабяжым з табою адсюль да фантана тройчы туды і назад.

Многім здалася смешнай гэта гонка жанчын, былі людзі, якія аднесліся да гэтага, як да ганебнага скандалу, але большасць, паважаючы Нунчу, паглядзела на яе прапанову з сур'ёзнай жарталіваасцю і прымусіла Ніну прыняць матчыны выклік.

Выбралі судзіў, назначылі гранічную хуткасць бегу,—усё, як на скачках, падрабязна і дакладна. Было шмат жанчын і мужчын, якія, шчыра жадаючы бачыць маці пераможцай, бласлаўлялі яе і абяцалі добрыя ахвяры мадоне, калі толькі яна згодзіцца памагчы Нунчы.

І вось маці і дачка стаяць побач, не пазіраючы адна на адну; вось глуха ўдарыў бубен, яны сарваліся і ляцяць уздоўж вуліцы на плошчу, як дзве вялікія белыя птушкі,—маці ў чырвонай хустцы на галаве, дачка—у блакітнай.

Ужо з першых хвілін стала бачна, што дачка ўступіць маці ў лёгкасці і сіле—Нунча бегла так свабодна і прыгожа, нібы сама зямля несла яе, як маці дзіця,—людзі сталі кідаць з вокнаў і з тратуараў кветкі пад ногі ёй і пляскалі ў далоні, заахвочваючы яе крыкамі; у два канцы яна абагнала дачку на чатыры хвіліны з лішнім, і Ніна, разбітая, пакрыўджаная няўдачай, у слязах і задыхаючыся, упала на прыступкі цвінтара,—не магла ўжо бегчы трэці раз.

Бадзёрая, нібы кошка, Нунча нахілілася над ёй, смеючыся:

— Дзіця,—гаварыла яна, пагладжваючы рассыпаныя валасы дзяўчыны сваёй моцнай рукой,—дзіця, трэба ведаць, што самае моцнае сэрца ў забавах, рабоце і каханні,—сэрца жанчыны, выпрабаванай жыццём, а жыццё зазнаеш далёка за трыццаць... дзіця, не засмучайся!..

І, не даючы сабе адпачыць пасля бегу, Нунча зноў захацела танцаваць тарантэлу:

— Хто хоча?

Выйшаў Энрыка, зняў капялюш і, нізка пакланіўшыся гэтай слаўнай жанчыне, доўга трымаў галаву пачціва схіленай перад ёю.

Грымнуў, бразнуў, загуў бубен, і ўспыхнула гэтая палымная пляска, што ап'яняе, нібы старое, моцнае, цёмнае віно: закруцілася Нунча, выгінаючыся, як змяя,—глыбока разумела яна гэты танец страсті, і вялікая была асалода бачыць, як жыве, іграе яе цудоўнае, непераможнае цела.

Танцавала яна доўга, з многімі, мужчыны стамляліся, а яна ўсё не магла насыціцца, і ўжо было за поўнач, калі яна, крыкнуўшы:

— Ну, яшчэ раз, Энры, апошні!—зноў павольна пачала танец з ім—вочы яе расшырыліся і, ласкава свецячыся, абяцалі шмат,—але раптам, коротка ўскрыкнуўшы, яна пляснула рукамі і ўпала, як падсечаная.

Доктар сказаў, што яна памёрла ад разрыву сэрца.

Напэўна...

Но-о, гняды! — Аляксандра сцэбанула ляйчынай каня. Той пабег трушжом. Вецер збіваў з ног, шчыпаў твар. Аляксандра Васільеўна падбежкам кінулася за возам, грэлася. На душы ўцешна: яшчэ адну скрынку попелу пад лён сабрала.

— Раней падрыхтуемся да сяўбы, то лепш, — заўважыла сама сабе звеннявая.

А мароз цісне. Аляксандра Васільеўна па-мужчынску моцна пачала біць сябе па плячах рукамі. У момант адагрэліся здубянелыя пальцы.

Руплівыя рукі жанчыны. Яны да ўсяго прывычныя. Не кожны ў калгасе ведае, што Аляксандра Васільеўна Васіленка ў час Вялікай Айчыннай вайны васьмь гэтымі рукамі вынесла з-пад агню сотні параненых, што яе рукі моцна трымалі зброю.

Тады ёй было восемнаццаць, Шуры Васіленка — вучаніца Слуцкай швейнай майстэрні. І хоць спрыту было яшчэ мала, а ў думках бачыла ўжо, як дзяўчаты строяцца ў вясёлкавыя сукенкі, што пашыла яна.

Але ў Шурыных сукенках дзяўчатам красавацца не давялося. Скончылася дзявочая вясна.

Курсы медсясцёр.

Са Слуцка пайшла Шура Васіленка па вогненных франтавых дарогах. На адным плячы — карабін, на другім — сумка з чырвоным крыжам.

ДЗВЕ СТАРОНКІ ЖЫЦЦЯ

Суткамі не спала. Усё бягом і ўсё пад кулямі. Пад Бабруйскам атрымала загад весці да Гомеля дванаццаць машын з раненымі...

Да Гомеля дайшлі толькі тры грузавікі. І днём і ноччу над галавой пікіравалі самалёты з чорнымі крыжамі. Факеламі загараўся аўтамашыны. Шура з полымя выходзіла ўцалелых чырвонаармейцаў.

Двое сутак пад агнём, а на трэці за Гомелем яшчэ горш: трапілі ў акружэнне. Месяц прайшоў, пакуль вырваліся з варожага кальца. Галадалі. Смачнымі здаваліся жытнёвыя зярнаты, спараныя ў салдацкай касцы.

У бранскіх лясках падзяліліся на групы. Так лепш перайсці магістраль, якую ўзмоцнена ахоўваюць фашысты з аўчаркамі. Глыбокай ноччу дзесяць адважных, сярод якіх была і Шура, прарвалі заслону. Траіх з групы дагналі варожыя кулі...

Бясконцымі здаваліся дарогі вайны. Дзе толькі не пабывала! Гарачыя баі пад Масквой. Ярасныя атакі пад Ржэвам. Шура з-пад кулі выносіла раненых. Адзін быў асабліва грузны. Шура выбівалася з сіл. Сэрца, здавалася, выскачыць. А ранены стогне, корчыцца ад болю.

— Пацярпі, даражэнькі. Хутка дойдзем, — ледзь пераводзячы дыханне, гаварыла Шура, а сама нават не адчула, як левы бот напоўніўся ліпкай крывёю. Асколак упіўся ёй у нагу.

Пасля шпіталю — курсы радыстаў. Скончыла іх Шура — і зноў на фронт. Дарога вайны для сержанта Аляксандры Васіленка скончылася ў сталіцы Балгарыі — Сафіі. Адсюль яна паслала ў Маскву апошнюю радыёграму.

...Залатая восень 1945 года. З паходным мяшком за плячыма Аляксандра вярталася ў бацькоўскі дом. Слёзы радасці пакаціліся па абветраным твары, калі падышла да скрыпучай веснічкі. Вішнёвая галінка прыветліва шарганулася аб яе пілотку.

Насустрач кінулася маці.

— Дачушка, ты першая вярнулася! А бацька яшчэ ў Германіі. І Віктар, і Лёна ў арміі. А Мішка, сыночак мой, ужо ніколі не прыйдзе...

Да цяжкасцей Аляксандры Васіленка не прывыкаць. Бралася і за плуг і за касу. На разрытых снарадамі загонах сеяла хлеб.

Цяпер Аляксандра Васільеўна — майстар беларускага шоўку. Пяты год узначальвае льнаводчае звяно. Дружны лектэў падабраўся. Любоўна вырошчваюць сінявокі даўгунец.

Кожны год багатая восень у ільнаводаў. Даўгунец прыносіць славу працавітым людзям. У першым годзе новай пяцігодкі хлебаробы калгаса імя Чкалава павіншавалі Аляксандру Васільеўну з высокай узнагародай: на грудзях звеннявой заззяў ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Уладзімір ЦІШКЕВІЧ,
Міхаіл КРЫВАЛЬ

Калгас імя Чкалава,
Слуцкі раён.

ХЛЕБ НАШ

— Калі ласка, украінскі...

— Мне батон.

— Што ў вас сёння свежае?

Знаёмыя словы, праўда? Раніцай, удзень, увечары ў дзесятках магазінаў горада гучаць яны, бо няма такой сям'і, якая б хоць раз села за абедзенны стол без хлеба, за сняданне ці вячэру без батона, булчак. А ў нашым горадзе, у Мінску, каля 800 тысяч жыхароў. Так сказаць, едакоў. Вось і падлічыце хоць прыблізна, якая гара хлеба патрэбна гораду. Каб у кожным магазіне кожны прадавец мог адказваць людзям:

— Калі ласка, сёння ўсё свежае!

І сёння, і кожны дзень.

...Так, мы яшчэ адпачываем ці толькі збіраемся на работу, а хлеб ужо едзе да нас. Машыны-фургонны выстрайваюцца ў чаргу, пагружаюцца, і праз якія паўгадзіны мы бяром на прылаўках свежы, духмяны, смачны хлеб. Яго падарожжа на гэты раз было нядоўгае: ад заводу «Аўтамат», што па Слясарнай вуліцы, — да вашай гаспадарчай сумкі. Але... гэта ўжо самы апошні шлях хлеба. Ці трэба дарослым людзям расказаць, адкуль ён пачынаецца і дзе «растуць булкі»?

Як і дзе пячэцца — вось пра што паспрабуем расказаць ці паказаць вам сёння з дапамогай фотаапарата.

...У вялікіх чанах бродзіць цеста. Раз-пораз над чанамі схіляюцца жанчыны ў белым пякарскім адзенні, нешта памешваюць, правяраюць па прыборах. Тэмпература і рэцэптура цеста павінны быць строга пэўныя. Кіслотнасць і іншыя хімічныя яго якасці — усё па норме. Інакш выпечка пойдзе ў брак...

Тут працуюць самыя вопытныя, самыя спрактыкаваныя «на вока і на густ» людзі. Такія, як Альфрыда Вікенцьеўна Герасімовіч. Гэта менавіта яна пасылае на прылаўкі нашых магазінаў батоны. І мы не скардзімся на прадукцыю, ці ж не праўда?

Па нябачных воку «каналах» ідзе гатовае цеста да фармаўшчыкоў і пекараў. Жанчыны, маладыя дзяўчаты завіхаюцца, як добрыя гаспадыні, на сваіх участках, лініях, ля сваіх печаў. Амаль усе працэсы аўтаматызаваны. У спецыяльныя мяшэчкі-формы трапляе цеста, паляжыць там, пакруціцца, само па сабе перакінецца на другі бок, вываліцца з формы і — самаходам да печы. А там пекар на кожную буханку паставіць сваё

— Калі ласка, сёння ўсё свежае...

НАДЗЁННЫ

«кляймо», свой нумар, і электрычная печ мінут за трыццаць, сорак зробіць сваю справу. Здаецца, проста? Толькі спытайце ў Алены Адамаўны Мініч, лепшага пекара завода «Аўтамат», як прыходзіць гэтая прастата, што трэба ведаць і ўмець, каб хлеб «не пераседзеў», не падгарэў, не выскачыў раней часу, і яна, бадай, адкажа вам:

— Многае... Усяго не пералічыш.

Яе «ўкраінскі» хлеб, самы папулярны і хадавы, ніколі не вяртаецца назад ні са складаў, ні з магазінаў.

Ёсць на заводзе «Аўтамат» адзін цэх, ці, лепш сказаць, участак, самы «смачны» і духмяны. Булачны. І тут мы сустрэлі вельмі простага з выгляду і сціплага чалавека. Ён — біяграфія завода, яго гісторыя. Аляксандр Пятровіч Галенчык, пекар-майстар булачнай прадукцыі. Булачкі з разынкамі, з арэхамі, з макам — вось што пасылае мінчанам Аляксандр Пятровіч і яго ўчастак. З 1933-га года ён корміць людзей, нас з вамі. Быў на вайне, вярнуўся на свой завод і нязменна працуе тут ужо больш дваццаці гадоў. Ордэн Леніна пекару — вось тое прызнанне, якое прыйшло да Аляк-

сандра Пятровіча, а разам з ім і да ўсяго завода.

І хочацца яшчэ сказаць. Вы памятаеце, мінчане, першыя дні пасля вызвалення Мінска ад фашысцкай акупацыі? Галодныя, бяхлебныя дні? Можна памятаеце яшчэ, што праз некалькі сутак пасля таго, як нашы войскі вызвалілі горад, адзін з заводаў даў яго жыхарам хлеб? Гэта быў завод «Аўтамат». І няхай той хлеб быў не такі, як сёння, не такі смачны, духмяны, але гэта быў хлеб. Гэта было жыццё.

Раніцою, днём, вечарам мы прыходзім у магазін і бярэм на прылаўках хлеб. Хлеб наш надзённы.

— Колькі чалавек за дзень можа накарміць толькі ваш завод?

— Прыкладна 200 тысяч, — адказаў дырэктар «Аўтамата», гэтага перадавога прадпрыемства хлебапячэння рэспублікі, Ягор Ціханавіч Косаў.

200 тысяч!

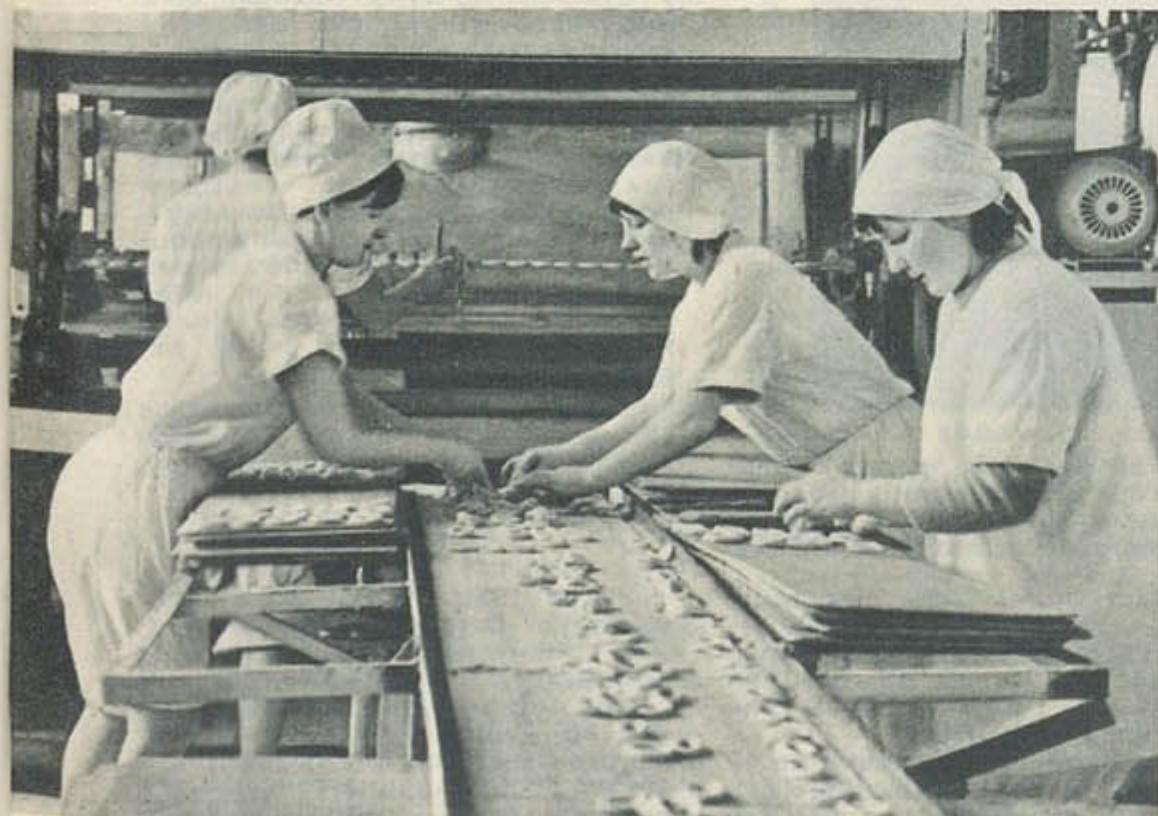
Што ж, дзякуй ад усіх мінчан. І ад «Работніцы і сялянкі» таксама.

А. ПАУЛАВА

Наш добры знаёмы — «ўкраінскі». Ганна Бостач, пасадчыца, «камандзіруе» яго ў печ.

На канвееры — сушкі.

Спакойна ешце свой хлеб, дарагія мінчане. Лабарантка Галя Урублеўская зрабіла самы дакладны аналіз яго якасці.

АШУКАНЫЯ НАДЗЕІ

У пачатку 1964 года кіраўнікі лейбарысцкай партыі Англіі з вялікім шумам апублікавалі свой перадавыбарчы маніфест. «Хартыяй правоў усіх і кожнага» — так назвалі тады гэты дакумент спрытных прапагандыстаў, перад якімі лідэры партыі на чале з Вільсанам паставілі задачу любой цаной здабыць галасы радавых англічан. У тыя дні «рабочыя» дзеячы не скупіліся на абяцанні, раздавалі іх налева і направа. Тады ж яны ўрачыста пакляліся ў сваім маніфесте дабіцца ажыццяўлення «права на аднолькавую аплату за аднолькавую працу». За гэтай фразай скрывалася абяцанне ліквідаваць (у выпадку перамогі лейбарыстаў на выбарах) дыскрымінацыю ў аплаце мужчынскай і жаночай працы.

І вось ужо некалькі гадоў ва ўладзе ў Англіі стаіць лейбарысцкі ўрад, які ўзначальвае Вільсан. Што ж рэальнага зрабіў гэты ўрад, каб выканаць свае абяцанні? Тры з палавінай гады назад ён стварыў спецыяльны камітэт для разгляду пытання аб аднолькавай аплаце мужчынам і жанчынам за аднолькавую працу. Шмат пасяджэнняў, прычым за зачыненымі дзвярыма, правёў гэты камітэт. Нарэшце, у снежні 1967 года ўрад аб'явіў, што «ў цяперашні час аднолькавая аплата для жанчын немагчыма з прычыны эканамічных акалічнасцей».

Такім чынам, перадавыбарныя абяцанні выкінуты на сметнік. Вільсан і яго міністры ашукалі надзеі мільёнаў працоўных жанчын Англіі, якія марылі аб павышэнні сваёй больш чым скромнай зарплаты. Правачыя колы Англіі груба

растапталі шматлікія рэзалюцыі англійскіх прафсаюзаў, у тым ліку кангрэсу трэд-юніёнаў, якія патрабуюць неадкладна ліквідаваць дыскрымінацыю жанчын у аплаце працы. І ўсё гэта «з прычыны цяжкага эканамічнага становішча»!

Што ж, цяперашняе эканамічнае становішча Англіі сапраўды не бліскае. Дэвальвацыя фунта стэрлінгаў пераконаўча пацвярджае гэты бясспрэчны факт. Але, па-першае, і раней, калі стан эканомікі Англіі не быў такі цяжкі, як цяпер, ні лейбарысты, ні кансерватары, змяняючы адзін аднаго ля руля кіравання, нават і не падумалі пакласці канец няроўнасці жанчын у аплаце працы. Па-другое, і цяпер «рабочыя» лідэры ўвесь цяжар ускладаюць на менавіта на працоўных Англіі, мужчын і жанчын, усяляк аберагаючы прадпрыемстваў ад якіх-небудзь дадатковых затрат. «Па прычыне эканамічных цяжкасцей» была замарожана зароботная плата рабочых і служачых, значна павышана кватэрная плата, скарачаюцца асігнаванні на сацыяльныя патрэбы, павышаюцца цэны на тавары першай неабходнасці. Аб'яўлена, што з 1 красавіка 1968 года будзе на 50 працэнтаў павышана плата за смяданні для школьнікаў. І, нарэшце, астэецца без змен яўная несправядлівасць у аплаце жаночай працы.

Не, не «эканамічнымі цяжкасцямі» выклікана нежаданне ўрада Вільсана ўраўняць англійскіх жанчын-працаўніц у аплаце іх працы з мужчынамі. Прычына заключаецца ў імкненні захаваць прыбыткі англійскіх капіталістаў на

ранейшым узроўні, прычым значную частку сваіх прыбыткаў яны атрымліваюць за кошт эксплуатацыі, бессаромнага абкрадання жанчын. Англійскі ўрад сцвярджае, што ўстанавіць зараз зароботную плату жанчын на ўзроўні зароботнай платы мужчын — гэта азначала б прымусіць уласнікаў фабрык і заводаў аддаць дадаткова 1 мільярд 200 мільёнаў фунтаў стэрлінгаў. «Рабочы» ўрад Вільсана лічыць за лепшае, каб гэтая сума і надалей аставалася ў руках капіталістаў, а не трапіла ў рукі англійскіх жанчын — тых, каму яна належыць па праву.

«Палітыка нацыянальнага крадзяжу», як трапна названа ў рэзалюцыі брытанскага кангрэсу трэд-юніёнаў палітыка дыскрымінацыі англійскіх жанчын у аплаце працы, прыносіць брытанскім манаполіям добры прыбытак. Вось некаторыя звесткі аб розніцы ў сярэдне-тыднёвай зарплате мужчын і жанчын. У красавіку 1967 года ў апрацоўчай прамысловасці Англіі зароботная плата мужчын была ў два разы вышэй, чым жанчын. Жанчына, якая займаецца ў англійскай прамысловасці адміністрацыйнай або канцэлярскай работай, атрымлівае зароботную плату ў два з палавінай разы меншую, чым мужчына за тую ж працу. Нават у сістэме дзяржаўных і мясцовых органаў Англіі жанчынам выдаюць толькі палавіну той зарплаты, якую атрымліваюць мужчыны. У рознічным гандлі жанчыны зарабляюць прыкладна на 30 працэнтаў менш, чым мужчыны. Такая дыскрымінацыя існуе ва ўсёй сферы абслугоўвання.

І толькі настаўніцы, жанчыны, якія працуюць на грамадскім транспарце, і ўрачы атрымліваюць аднолькавую з мужчынамі зароботную плату. Але колькасць жанчын гэтых прафесій адносна невялікая.

Рашэнне англійскага ўрада захаваць

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Гучы, там-там!»

«Браты Кармазавы» — так называецца новая каляровая мастацкая кінакарціна, якую выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Масфільм». У трэці раз за апошнія дзесяць гадоў вядомы савецкі кінарэжысёр Іван Пыр'еў звярнуўся да творчасці Дастаеўскага. Раней ён «пераклаў» на экран раман «Ідыёт» і апавесць «Белыя ночы». Зварот Пыр'ева да экранізацыі «Ідыёта» ў свой час выклікаў здзіўленне: мала хто ведаў, што стваральнік савецкай

лірычнай камедыі, аўтар «Трактарыстаў» і «Свінаркі і пастуха», яшчэ ў 1947 годзе напісаў сцэнарыі па раману Дастаеўскага.

— Дастаеўскі мне бясконца дарагі, — гаварыў І. Пыр'еў. — Я адчуваю даўнюю і стойкую цягу да яго як да пісьменніка выключнага і па мастацкай сіле і па трагічнаму лёсу.

Для мяне самае галоўнае ў Дастаеўскім — гэта вялікая любоў да Расіі, імкненне знайсці апору ў вялікіх традыцыях дэ-

Кадр з кінафільма «Браты Кармазавы».

макратызму і народнасці і, вядома, яго вялікае, усёпаглынаючае імкненне жыць!

Успомніце Міцю Кармазава. Прайшоў праз маральныя пакуты, толькі каб сказаць сабе: я жыву! Я існую! Я бачу сонца! А калі не убачу яго пад зямлёй, у Сібіры, то буду ведаць, што яно ёсць. А ведаць, што ёсць сонца, — гэта ўжо ўсё жыццё!

Раман, як вядома, поўны глыбокіх супярэчнасцей. Галоўнае для нас было адлюстраваць філасофска-псіхалагічныя праблемы рамана, ускрыць «смердзяноўшчыну», «кармазаўшчыну», якія часам і цяпер праяўляюцца ў нашым жыцці. Хіба і зараз няма такіх людзей, якія, нібы Іван Кармазаў, лічаць сваёй жыццёвай формулай «усё дазволена»?

У галоўных ролях здымаліся Ліянеда Скірда, Міхаіл Ульянаў, Кірыл Лаўроў, Андрэй Мягкоў, Марк Прудкін.

...

Зусім нядаўна на нашых экранах дэманстравалася цікавая венгерская кінакарціна «Без надзеі». І вось стваральнік гэтай кінастужкі, вядомы рэжысёр Міклаш Янчо толькі што закончыў пастаноўку першага сумеснага савецка-венгерскага фільма «Зоркі і салдаты». Аўтары сцэнарыя — Георгій Мдзіва-

на няпэўны час цяперашняю дыскрымінацыйную сістэму аплаты працы жанчын-работніц выклікала гнеў і абурэнне сярод шырокіх слаёў англійскага народа. У розных гарадах і раёнах краіны, у прыватнасці ў Лондане, Ньюкаслі, у Шатландыі, створаны спецыяльныя камітэты з жанчын-інжынераў, тэхнікаў, рабочых, яны наладжваюць масавыя мітынгі пратэсту, дзе патрабуюць пакласці канец бессаромнай дыскрымінацыі ў аплаце жаночай працы.

Гэтае рашэнне англійскага ўрада натхніла англійскіх фабрыкантаў і заводчыкаў. Яны з асаблівай стараннасцю распрацоўваюць планы далейшай эксплуатацыі жанчын, ліквідацыі тых нешматлікіх абмежаванняў у скарыстанні жаночай працы на фабрыках і заводах, якія былі прыняты ў выніку працяглай і ўпертай барацьбы. У нядаўнім дакладзе прадпрыемцаў Англіі аб выкарыстанні жаночай працы адкрыта і недвухсэнсоўна патрабуюцца павысіць пенсійны ўзрост жанчын з 60 да 65 гадоў, дазволіць шырока выкарыстоўваць жаночую працу скрозь і ўсюды.

Газета англійскіх камуністаў «Морнінг стар» піша: «Камуністычная партыя Вялікабрытаніі лічыць, што аднолькавая аплата павінна быць уведзена неадкладна, партыя адваргае прапановы, якія выстаўляюць урад і прадпрыемцы для адкладвання вырашэння гэтага пытання». Камуністы Вялікабрытаніі заклікаюць жаночыя арганізацыі краіны, прафсаюзы аб'яднацца ў барацьбе за неад'емнае права жанчын атрымліваць аднолькавую плату за аднолькавую працу і дабіцца, каб 1968 год стаў годам ліквідацыі адной з найгоршых форм дыскрымінацыі.

На дасягненне гэтых мэт накіравана цяпер барацьба ўсіх прагрэсіўных сіл англійскага народа.

Г. НАВІЦКІ

ПАРАДА БАЦЬКАМ

Марк ТВЭН

Гумарэска

Што можа больш пагібельна адбіцца на дысцыпліне, чым паблагліваць бацькоў, калі ім прырэчаць дзеці? Калі вы выпадкова дапусцілі памылку або перабольшанне ў прысутнасці дзяцей, не дазваляйце ім папраўляць вас. Ваша праўда ці не ваша — упарта адстойвайце сваю беспамылковасць і адразу ж падаўляйце (сілаю, калі трэба) любыя прыкметы ранняга скептыцызму. Як толькі вы дазволіце дзецям узяць пад сумненне ваша ўсёведанне, вы страціце іх павагу і дапаможаце развіць у іх зазнайства...

Я дакладна памятаю, як мой бацька, адзін з самых суровых і паслядоўных прыхільнікаў дысцыпліны, пакараў мяне за празмерную ганарлівасць, калі я пачаў аспрэчваць яго неабдуманую заўвагу, што дванаццаць у пяць будзе шэсцьдзесят два з паловай.

— Бач ты, — сказаў ён, панура глядзячы на мяне паверх акулараў, — думаеш, што надта вучоны, а бацька нічога не ведае? А ну, хадзі сюды!

Запашэнне гучала гэтак настойліва, што адхіліць яго было проста немагчыма, і праз некалькі хвілін я ляжаў у самай што ні на ёсць ганебнай позе ўпоперак яго левага калена, а яго левая рука моцна абхапіла маю галаву.

Я не бачыў, як ён дэманстраваў другой рукою дакладнасць сваіх матэматычных ведаў на самай вялікай латцы маіх штаноў, але я адчуваў, што стары мае

рацыю. Калі ж ён, пазбавіўшы мяне ўсялякай веры ў табліцу множання, спытаў, колькі будзе дванаццаць у пяць, я паўтараў праз слёзы: шэсцьдзесят два з паловай.

— То-та ж, — сказаў ён, — я навучу цябе паважаць бацьку! Дванаццаць разоў на дзень лупцаваць буду, а навучу! А цяпер ідзі напай коней, ды варушыся хутчэй!

Стары джэнтльмен патрабаваў, каб да яго ставіліся з павагай да той пары, пакуль яго не скруціў раматус, але і тады я па-ранейшаму глыбока паважаў яго і ўсё не мог паверыць, што ён назаўсёды страціў сілу...

Калі вы загадваеце хлопцу зрабіць штосьці, а ён пытае: «Навошта?», рэкамендуецца мякка, але рашуча даць яму агляду, каб ён зразумеў, «навошта». Гэтак ён хутчэй навучыцца ахвотна бегчы па першаму загаду.

Дапытлівасць — адна з самых агідных рыс дзіцячага характару. Калі вы гэтакі неасцярожны, што спрабуеце задаволіць іх ненажэрную цікаўнасць, будзьце гатовы адмовіцца ад бацькаўскай улады, бо яны загоняць вас у тупік сваімі пытаннямі па дзесяць разоў на дзень і праз тыдзень канчаткова страцяць веру ў вашу здольнасць разважаць.

Звычайнае дзіця — гэта цэлы зборнік невырашальных загадак. На якую пашану могуць разлічваць бацькі, калі іх можна падлавіць на недасведчанасці ў двух выпадках з трох! Таму ёсць сэнс час ад часу адказваць на якое-небудзь лёгкае пытанне, каб пераканаць дзяцей у тым, што вы можаце гэта зрабіць, калі захочаце. Калі яны прычэпацца з чым-небудзь цяжэйшым, можна адказаць: «А табе што да гэтага?» Або проста: «Заткніся!» Гэтак вы будзеце выходзіць у дзяцей незалежнасць, упэўненасць у сабе і вытрымку, якая пазбавіць іх ад спакусы разрэзаць вам чэрап і даведацца, як можна пры такіх вялікіх ведах таіць гэта ўсё пра сябе.

Пераклаў Яўген ДУБОВІК

ні і Дзюла Хернадзі. Карціна вяртае гледача да падзей грамадзянскай вайны. Нешматлікі атрад чырвонаармейцаў і венграў-інтэрнацыяналістаў праследуюць белавардзейцы. Атрад разбіты, але тыя, хто ўцялеў, вераць у перамогу, яны да канца адданы ідэям рэвалюцыі і не ідуць ні на якія кампрамісы нават перад тварам смерці.

У фільме здымаліся савецкія акцёры Таццяна Конюхава, Віктар Аўдзюшка, Глеб Стрыжэннаў, Міхаіл Казакоў, Мікіта Міхалкоў, венгерскія — Тыбар Мальнар, Андраш Козак, польская актрыса Крыстына Мікалаўская.

Гісторыю падзення Лейнасара расказвае новая прыгодніцкая мастацкая кінакарціна «Калі дажджы і вятры стукаюць у акно», пастаўленая маладым рэжысёрам Алаізам Брэнчам на Рыжскай кінастудыі па аднайменнаму дакументальнаму раману Арвіда Грыгуліса.

Неўзабаве пасля прыбыцця ў Савецкую Латвію Лейнасар пераконваецца, што вяртанне да старых парадкаў, такіх мілых сэрцу буржуазных нацыяналістаў, немагчыма, што барацьба супраць новага жыцця бліжэйшая. Ён нібы воіт гойсае па роднай зямлі ў пошуках

людзей, якіх мог бы ўцягнуць у сваю брудную работу. Але на кожным кроку яго падсцерагаюць цяжкія — непрадбачаныя і самыя нечаканыя... У ролі Лейнасара здымаўся Харый Ліепінь.

Выпускаецца на экраны рэспублікі і новая каляровая казахская мастацкая кінастужка «Гучы, там-там!» Аўтар сцэнарыя А. Таразі, рэжысёр-пастаноўшчык Ш. Бейсембаеў. Фільм прысвечаны жыццю школьнікаў сённяшняга казахскага аула, іх пошукам рамантычнага і гераічнага ў жыцці, іх высокім імкненнем.

Лета. Навокал неаглядны казахскі стэп. Адзінокая юрта стаіць у стэпе, летам у ёй жыве Мурун са сваімі бацькамі, якія пасуць калгасных коней.

Сюды прывозяць стрыечнага брата Муруна — Армана. Тут і пачынаюцца прыгоды юных герояў. Дзеці рашаюць адправіцца ў далёкую Афрыку, каб памагчы яе народам вызваліцца ад каланіялізму...

Шмат цікавага раскажуць гледачам таксама зарубежныя кінастужкі.

Р. КАПЛЯ

УСМЕШКІ ЭСТОНСКАГА МАСТАКА

— Хачу толькі імпартны лі-іст!..

— Куды ідзеш?
— Жаніха шукаць.

Без слоў.
Малюнкi X. Валка.

Да пяцідзясяцігоддзя
з дня нараджэння паэта

Паўлюк ПРАНУЗА

Матчына рука

У каханні позірк светлы,
У яго арліны ўзлёт.
Бо каханне — першы ветразь
У вясну трывожных дзён.

Дзе б я ні быў, успамінаю дом,
Успамінаю роднай песні словы,
І матчыну руку — мой
касмадром,
Я пачынаў з яе узлёт жыццёвы.

У каханні светлы воблік,
Хоць хмурынка наплыве.
Слёзы — сонечныя кроплі,
Хмель вясёлы ў галаве.

Сады ў аздобе белаватай,
Май зашумеў, закрасаваў,
А светлы месяц, як лакатар,
Усё дасціпна паказаў:
Рачулку, возера на ўзлесе,
Сяло і паясы дарог.
І толькі пацалункаў, песень
Ніяк ён паказаць не змог.

Палеская дзяўчына

Вецер — нож. Марозы і марозы.
Рэха ў лесе ад стральбы гуло.
Фронт прарвалі — рушылі на Мозыр,
Увайшлі у дымнае сяло.

Як звычайна: вогнішча, руіны.
Зжыўся з гэтым выглядам салдат.
Асцярожна, як па полю мінным,
Падышла дзяўчына да гармат.

Галавой кінула — прывітанне.
Дзе ж твой беларускі «Добры дзень!»
У такое радаснае ранне
Толькі б весяліцца, маладзец.

Без хусцінкі. Пасівелі косы.
Можа снег упаў ёй на віскі!
На пяхоту, танкі і абозы
Моўчкі пазірала з-пад рукі.

Нам паклоны б'юць лясы і горы,
Звонам сустракаюць плыні рэк.
Вельмі страшна, калі, поўны гора,
Не прамовіць слова чалавек.

Я цяпер на вуліцах Берліна,
Справядлівы суд сюды прынёс,
А ў вачах палеская дзяўчына
Без усмешкі, без гаручых слёз.

Нам пішуць

МАЙСТЭРНЯ Ў ВЁСЦЫ

Дзяўчына нясмела павярнулася да люстэрка, агледзела сукенку. Міжволі залюбавалася сваёй кліенткай Ларыса Барысаўна.

— Ну як, падабаецца?

— Вельмі. Дзякую за абнову, — шчыра адказала дзяўчына. — На свята абавязкова надзену.

Шмат заказчыкаў у Гарадзецкай майстэрні бытавога абслугоўвання. Хлеббаробы з навакольных вёсак шыюць тут сабе касцюмы, паліто, сукенкі, абутак, аддаюць рэчы ў хімчыстку. Асабліва павяжаюць тут закройшчыцу жаночага адзення Ларысу Барысаўну Слюнькову. Ідуць з заказамі да Ларысы Барысаўны і маладыя, і пажылыя. І для кожнай яна стараецца падабраць фасон, тканіну. Заказ заўсёды выконваецца хутка і добра.

А. ПІВАВАРАЎ

Вёска Гарадзец.
Рагачоўскі раён.

УНУКІ НАДЗЕІ КІРЫЛАЎНЫ

— Ужо і ўнукаў у мяне вунь колькі! — жартуе Надзея Кірылаўна. — А яшчэ, здаецца, так нядаўна прымала на свет іх бацькоў, першая чула іх першы крык...

Ад самай Вялікай Айчыннай вайны Надзея Кірылаўна Смольская працуе акушэркай у Хойніцкім раёне, і амаль усе гады на Стралічаўскім фельчарска-акушэрска-пункце.

Адразу пасля вайны балніц было мала. За кожнай парадзіхай не ўгледзіш. Колькі разоў бегала праз цемру і непагадзь, каб аказаць дапамогу! Цяпер працаваць стала лягчэй. Але турбот не менш. Кожная жанчына своечасова атрымлівае ад Надзеі Кірылаўны кансультацыю, парад.

М. ЦІШКОЎ

НЯЎВАЖЛІВАСЦЬ

Добры дзень, дарагая рэдакцыя! На часопіс «Работніца і сялянка» я падпісвалася яшчэ да вайны. Цяпер я пенсіянерка, мне 72 гады, але працягваю рэгулярна падпісвацца. Я гэты часопіс вельмі люблю чытаць.

Але калі прыйдзеш у Быхаўскае аддзяленне сувязі, дык адразу сапсуецца настрой. Наведвальнікаў і не шмат, але стаўць даўдзецца доўга. Загадчыца аддзела падпіскі тав. Карцялёва нават не звяртае ўвагі, што чалавек чакае. Пакуль не паварыць з суседзямі па рабоце, яна вас і не выслухае, а калі што скажаш, то і зусім нагрубіць. Прытым часта забывае рэшту даваць. Мне з 10 рублёў забылася даць 6 рублёў рэшты, а калі я сказала ёй, то кінула 5 рублёў. Пералічыла я дома грошы: бачу, што Карцялёва недадала рубля, і мусіла яшчэ раз ісці.

А ў канцы 1967 года атрымалася так, што мне за кастрычнік, лістапад, снежань не прынеслі часопіса «Работніца і сялянка». Я звярнулася да Карцялёвай, каб яна правярыла, чаму я не атрымліваю часопіс, а яна не захацела нават са мною гаварыць, таму што я згубіла квітанцыю на падпіску. Праўда, я пайшла ў кіёск і купіла сабе часопісы, але ўсё ж, калі я згубіла квітанцыю, дык хіба нідзе і невядома, што я выпісвала часопіс? Па-мойму, копіі квітанцый павінны захоўвацца, і калі б Карцялёва не ленавалася, усё можна было б правярыць і зрабіць па закону.

Я вам пішу таму, што мне крыўдна за яе грубасць і няўваж-

лівасць. У аддзеле падпіскі, куды ўвесь час заходзяць людзі, не месца грубіянам, там павінен працаваць чалавек уважлівы і ветлівы.

Э. ДРЫНЬКА

г. Выкаў.
Магілёўская вобласць.

БАЦЬКА-ЎЦЯКАЧ

Дарагая рэдакцыя! Я вучуся ў пятым класе, а мая сястра Вера — у другім. Усё, здаецца, было б добра, калі б побач быў родны бацька — Пышны Міхаіл Макаравіч. Але ён вось ужо другі год як кінуў нас. Асталіся мы толькі з мамай. Яна працуе ў калгасе, але які б заробак ні быў, усё ж цяжка ёй адной выхоўваць нас. А бацька-камуніст прысылае на месяц толькі 14 рублёў на нас дваіх з сястрою. Хіба ж гэта дапамога ад роднага бацькі?

І мы вельмі просім надрукаваць гэта пісьмо. Можна бацька яшчэ адумаецца і вернецца да нас. Ён жыве ў Магілёўскай вобласці, Асіповіцкі раён, п/а Дрычна, вёска Астраўкі, калгас «Шлях Ільіча». А калі ўжо ён зусім нас адцураўся, дык няхай праўленне калгаса лепей правярэць яго заробкі.

Галя ПЫШНАЯ

Вёска Даматканавічы,
Клецкі раён.

Парады кветкавод ам

ДОГЛЯД ПАКАЁВЫХ КВЕТАК

У сакавіку мацней прыграе сонца. На акне, дзе стаяць кветкі, ужо зусім цёпла. Кітайская ружа выпусціла вострыя іголачкі зялёных пупышак. На вялікім фікусе пачырванела верхавінка — хутка пакажацца новы ліст, Алеандр абрастае лісцем і галінкамі. Скончыўся перыяд спакою ў раслін — абуджаецца жыццё...

Кветкі ў пакоі патрабуюць догляду. Вядома, і зімою добрая гаспадыня не забывалася на сваіх зялёных сяброў: зрэдку палівала, працірала мяккай анучкай, берагла ад скразнякоў... А цяпер трэба аддаць кветкам больш увагі. Можна пачынаць перасадку. Для гэтага бяруць вазоны крыху большага памеру, дадаюць свежай добра перапрэлай перагнойнай зямлі, змяшанай з мінеральнымі ўгнаеннямі. Сухое лісце і галінкі, а таксама загніўшыя каранні абразаюць (зрэзы пасыпаюць вугальным парашком).

Вясною і летам кветкі паліваюць часта, а для некаторых вільгацелюбных вяду пастаянна трымаюць на паддонах. Вельмі асцярожна паліваюць калючыя кактусы — зімой адзін раз за 10 дзён, а летам два разы на тыдзень. Яны тады хутка зацвітаюць. Дарэчы, кактусы — ласуны, падкормлівайце іх салодкай вадой.

Усе кветкі ў пакоі вясною і летам патрабуюць вадкіх падкормак — арганічных (з каравяку) і мінеральных (кветкавая мінеральная сумесь). Запомніце: у канцы лета падкормкі спыняюцца, паліўка змяняецца; расліны рыхтуюць да зімоўкі.

Вясной расліны размнажаюць. У фікуса, напрыклад, адразаюць верхавінку з адным лістом, прычым нават палавінай ліста (менш выпараецца вільгаці), адмываюць цёплай вадой млечны сок і ставяць у бутэльку з вадой. Праз некаторы час паяўляюцца каранні, і новы фікус высаджваюць у вазон. Гэтак жа робяць з чаранкамі іншых кветкавых раслін: кітайскай ружы, алеандра, фуксіі, герані, традэсканцыі... Але вось чаранок кактуса, перш чым пасадзіць, трэба крыху падсушыць. Што датычыць адводкаў калы, клівіі, аспідзістры, то іх адсаджваюць у невялікія вазончыкі і старанна даглядаюць.

Кветкі, якія разводзяць насеннем, патрабуюць іншага догляду. Насенне высаваюць у лютым — сакавіку па некалькі штук у вазон, а затым пасля ўсходаў рассаджаюць па асобных вазонах. Зямля павінна быць з прымешкай пяску, паліваюць асцярожна, праз палівачку з дробнай сеткай.

Вядома, апрача палівання і падкормак, кветкі трэба берагчы ад усякіх хвароб і шкоднікаў. Час ад часу апырскваць аднапраэнтным растворам бардоскай вадкасці, зямлю ў вазоне пасыпаць попелам, каб за-

сцерагчы ад белых нагахвостак. Трэба вырываць пустазелле, абразаць завялыя суквецці, сухое лісце і галінкі. Тады вашы кветкі будуць радаваць вока яркім і пышным цвіценнем.

А. МАЙСКІ

ПАДАРУНАК ПРЫРОДЫ

Распусціліся бутоны на клумбах. І адразу навокал стала весялей, прыгажэй. Кветкі — цудоўныя падарункі прыроды. Іх трэба вырошчваць як мага больш. Пры стварэнні кветнікаў не забудзьцеся на аднагадовыя кветкі, яны доўга і пышна цвітуць.

Цудоўным водарам узагародзіць вас духмяная табак. Яе буйныя кветкі з доўгай трубачкай і белымі пялёсткамі вельмі пахнуць увечары, а пры пахмурным надвор'і — і ўдзень. Прывабляе духмяная табак і сваёй непатрабавальнасцю. У кветнік яе часцей за ўсё высаджваюць расадай, але можна сеяць насенне і адразу ў адкрыты грунт.

Але гэта, аказваецца, яшчэ не ўсё. Духмяная табак па сваёй прыродзе — шматгадовая расліна. Некаторыя кветкаводы пачалі вырошчваць яе з карэнішчаў. Варта толькі раз паглядзець гэты кветнік, і вы загары-

цеся жаданнем развесці такія самы. Пры вырошчванні духмянай табакі з карэнішчаў лёгка адабраць самыя прыгожыя, самыя пышныя расліны і ў далейшым размнажаць толькі іх. Апрача таго, карэнішчавая табак зацвітае намнога раней.

Як жа атрымаць добра развітыя карэнішчы? Для гэтага вырошчвайце іх на рыхлай, пажыўнай глебе. Перад высадкай глебу глыбока апрацоўвайце. Не забывайце, што расліны, пасаджаныя цесна, звычайна не ўтвараюць карэнішчаў. На ўрадлівай глебе можна вырастаць магутныя кусты, якія дадуць падзвесце каранёвых чаранкоў!

Карэнішчы выкопваюць позняй восенню разам з комам зямлі і трымаюць у халодным памяшканні або склепе пры тэмпературы два — пяць градусаў цяпла, у цемнаце. Вясной карэнішчы табакі ламаюць на чаранкі і высаджваюць у кветнікі або вазоны.

* * *

Прыправы — гэта пах і вітаміны. Яны надаюць прыемны смак стравам, павышаюць апетыт і засваляльнасць ежы. А як яны патрэбны, калі настане час саліць агуркі і памідоры, квасіць капусту!

Пахучыя расліны ўжываюць звычайна ў невялікай колькасці, таму невялікая градка з імі цалкам забяспечыць вас прыёмнай і карыснай прыправай. Некаторыя пахучыя расліны добра растуць і на вокнах, балконах у скрынках, вазонах.

Прыёмная і карысная прыправа — кроп. У гэтай пахучай траўцы вітаміну С намнога больш, чым у лімоне. Яго зялёная — выдатная прыправа да гарачых і халодных страў. Адцвіўшыя расліны разам з насеннем ужываюць пры саленні і марынаванні гародніны.

Патрыце лісток невялікай травяністай расліны. Які прыемны пах! Гэта базілік. Яго сеюць на

агародах, вырошчваюць на сонечных вокнах у вазонах або скрынках.

Калісьці гэтая духмяная расліна служыла лякарствам — як жоўцегонны і проціглісны сродак, пры хваробах нырак, жоўцевага пузыра. А цяпер яго свежае і сухое лісце ўжываюць у кулінарыі: для салатаў, рыбных, мясных, малочных страў і падлівак, для адушкі воцату. Агуркі і памідоры пры засолцы з базілікам становяцца асабліва апетытнымі.

Базілік — расліна аднагадовая, размнажаецца пасевам насення. Патрабуе ўрадлівай глебы, вырошчваецца на сонечных участках. Сцяблы на агародзе вышынёй 30—60 сантыметраў, у вазонах ніжэй. Карэнні тонкія, разгалінаваныя. Лісце для сушкі зразаюць у пачатку цвіцення, калі яно найбольш пахучае.

Б. БЫКАУ

НОВЫЯ КНІГІ

Уладзімір Шыцік. Зорны камень. Фантастычныя апавяданні зборніка прысвечаны касмічнай тэме. Героі іх на далёкіх зорных трасах сустракаюць шмат цікавага, загадкавага, спрабуюць ахапіць розумам незразумелае. Іх жыццё праходзіць у барацьбе, і што б ні здарылася, яны застаюцца высакароднымі, дастойнымі прадстаўнікамі планеты Зямля.

Мікола Ваданосаў. Здарэнне на Сцюдзэнцы. Кніга складаецца з дзвюх аповесцей. Пра цікавыя прыгоды хлопцаў на рацэ і возеры, пра іх сустрэчы з рознымі людзьмі раскажваецца ў аповесці «Здарэнне на Сцюдзэнцы». Другая аповесць — «Рэха» — прысвечана жыццю школьнікаў гарадской ускраіны, іх пошукам слядоў юнага героя, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны дапамог падпольшчыкам здабыць зброю.

Іван Летка. Тры крокі ад сонца. Гэта першы зборнік маладога аўтара. Паэт імкнецца разабрацца ў складаных з'явах жыцця. Усхваляе каханне — высокае і чыстае чалавечае пачуццё.

Якуб Ермаловіч. Родная зямля. Кнігу складаюць аповесць «Стаяў маладзёк над лесам» і апавяданні. Аўтар раскажвае пра барацьбу працаўнікоў вёскі за ўздым калгаснай вытворчасці. Падзеям і людзям беларускай вёскі прысвечаны і апавяданні зборніка.

Хрыстафор Прыбыль. У пошук ідзе разведка. Дакументальная аповесць «У пошук ідзе разведка» прысвечана рабоце і жыццю праслаўленых беларускіх чэкістаў. Аўтар раскажвае пра хітрыя і каварныя інтрыгі ворагаў Савецкай улады. Гэтыя інтрыгі разбіваліся ўшчэнт, калі натыкаліся на «салдат Дзяржынскага». Многія героі гэтай кнігі жывуць і цяпер, займаюцца мірнай стваральнай працай.

Юрась Свірка. Баравіна. У трэцім паэтычным зборніку паэта сабраны вершы, напісаныя за апошнія гады.

ШТО МОЖНА ТРЫМАЦЬ У ХАЛАДЗІЛЬНІКУ І КОЛЬКІ ЧАСУ?

Не трэба пераацэньваць здольнасць халадзільніка захоўваць прадукты харчавання. Тэмпература, якую дае халадзільнік — ад 2 да 8 градусаў вышэй нуля па Цэльсію, — спыняе або затрымлівае развіццё бактэрыяў, якія трапілі ў прадукты. Пры тэмпературы 4,5° колькасць бактэрыяў у прадуктах за чатыры дні павялічваецца прыкладна ў 15 разоў.

Прадукты можна трымаць у халадзільніку толькі абмежаваны час: стравы, прыгатаваныя з фаршу, — не больш 12 гадзін, вараную каўбасу і свежую рыбу — не больш аднаго дня, малако, молатое мяса, суніцы або смажаную рыбу — не больш двух сутак. Салаты, фрукты, сырое мяса могуць знаходзіцца ў халадзільніку сама больш двое сутак. За гэты час прадукты

харчавання поўнасю захоўваюць свае якасці, а калі яны прастаяць у халадзільніку на некалькі гадзін больш укажанага часу, то іх пажыўныя якасці рэзка зніжаюцца.

Нават глыбока замарожаныя прадукты не могуць захоўвацца вельмі доўга. Калі да таго, як іх паклалі ў халадзільнік, яны былі заражаны бактэрыямі, то пасля замарожвання, нават пры арктычных умовах, бактэрыі не гінуць. Большасць мікраарганізмаў няздольны развівацца пры мінусавай тэмпературы, але некаторыя могуць развівацца нават пры тэмпературы —10°С. Значыць, класці ў халадзільнік можна толькі абсалютна свежыя харчовыя прадукты. І, як правіла, іх не трэба трымаць у ім працяглы час.

ЯК ДАГЛЯДАЦЬ ФУТРАВАЕ АДЗЕННЕ

пасыпаюць яе цёплым ватруб'ем і працيراюць футра. Затым страсяюць, злёгка выбіваюць палачкай з абодвух бакоў і акуратна расчэсваюць футра рэдкім грабянцом. Так чысцяць рэчы з футра коціка, выдры, шэрага зайца, лісіцы і г. д.

Любое футра можна чысціць анучкай, змочанай бензінам.

Светлае футра зайца, труса, казы добра чысціцца вадкай кашкай з тальку і бензіну (або шкіпінару). Нельга забываць, што гэтая сумесь лёгка ўспалымняецца. Прыгатаваную кашку наносяць на футра рукой, пакуль ворс як след не намочыцца ёю. Затым рэч пакідаюць на некалькі гадзін на паветры, каб кашка падсохла, пасля чаго страсяюць футра, злёгка выбіваюць палачкай і расчэсваюць рэдкім грабянцом.

Футравыя рэчы кладуць для захоўвання на лета толькі ў чыстым выглядзе.

Калі футравае адзенне не ўжываецца доўгі час, яго лепш за ўсё загарнуць у газету або пакласці ў поліэтыленавы мяшок, у куфар або ў чамадан, які шчыльна закрываецца. У ражкі поліэтыленавага мяшка пакладзіце марлевыя мяшчкі з камфарай або нафталінам. Майце на ўвазе, што нафталін, які трапіў непасрэдна на футра, пакідае на ім плямы.

Павесце ў шафу для адзення нізку дзікіх каштанаў або марлевыя мяшчкі з суханымі кветкамі лаванды, арэховым лісцем або палыном. Яны адганяюць молю.

Футравае адзенне, як правіла, дарагое і таму патрабуе асабліва стараннага догляду. Час ад часу яго трэба, паклаўшы на коўдру, злёгка выбіваць тонкай палачкай (але ні ў якім разе не палкай для выбівання пылу). Футравае адзенне можна чысціць адзежнай шчоткай з мяккім ворсам або тампонам з аксаміту ці шоўку. Калі футра намокла пад дажджом, страсяніце з яго вадку, падсушыце мяккай чыстай анучкай і павесце сушыцца воддаль ад крыніцы цяпла. Калі ж футра ўвабрала шмат вільгаці, прыпудрыце яго парашком борнай кіслаты і пакіньце так, разаслаўшы на коўдры, да наступнага дня. Затым страсяніце і пачысціце шчоткай, каб на футры не аставалася ніякіх слядоў парашку.

Каракуль чысціць шчоткай не рэкамендуецца, яго трэба вельмі асцярожна папляскаць палачкай.

Бруднае футра чысцяць так: разаслаўшы адзежу на сталё,

НЕ БОЙЦЕСЯ АКУЛЯРАЎ

Лайкавыя пальчаткі любога колеру не трэба мыць з мылам, бо яны ад гэтага робяцца бялыя. Іх мыюць у цёплай, вельмі салёнай вадзе, а пры паласванні ўліваюць у вадку крыху воцату.

Не выціскаць, не выкручваць! Мокрыя пальчаткі надзець на рукі і так патрымаць некалькіх мінут, каб яны аднавілі сваю першапачатковую форму. Паўтарыўшы такую працэдуру некалькі разоў, пальчаткі можна пакласці сушыць. Вельмі вузкія пальчаткі можна расшырыць, загарнуўшы іх у вільготную тканіну і пакінуўшы так на некаторы час.

Лакіраваны абутак надоўга захавае свой блыск, калі намазаць яго некалькімі кроплямі гліцэрыны і працерці шарсцяной анучкай.

Новы абутак з гладкай падэшвай часам бывае вельмі небяспечны — можна паслізнуцца і ўпасці. Перш чым надзець новы абутак, натрыце падэшву зрэзам бульбы.

Тлустыя плямы на скураных сумках можна зняць, нацёршы іх спачатку яечным бялком, а затым пацёршы шарсцяной анучкай.

Рачы з ацэтатнага, трыацэтатнага і ацэтатна-вісказнага шоўку мыюць у мыльным растворе без соды або ў растворе нейтральнамыючых сродкаў (парашок «Новость», мыльны парашок) пры тэмпературы не вышэй 40° С, некалькі разоў выціскаючы рукамі.

Не церці, не кіпяціць, не выкручваць!

Да гарачага праса «прыварыцца» крухмал ад бялізны. Якую тут дасі раду? Вазьміце шматок фланелі, выцісніце на яго крыху пасты для зубоў і пашмаруйце прас. Калі плямы знікнуць, адпаліруйце сухой анучкай.

Металічныя наканечнікі шнуркоў хутка адпадаюць, і мы нямаем пакутуем, пакуль уціснем растрапаны шнурок у цесную дзірачку чаравіка. Гэтай бядзе можна памагчы. Вазьміце кавалачкі мяккай бляхі ад пустага цюбіка з-пад зубной пасты, вымойце іх і закруціце кончыкі шнурка. Злёгку закладвайце малатком. Будуць служыць лепей за фабрычныя! Ёсць і яшчэ спосаб: абмакніце кончыкі шнуркоў у лак для пазногцяў.

Не выкідайце старых шчотак для зубоў. З іх будуць добрыя «памазкі» для гуталіну. Яны служаць лепей за спецыяльныя шчоткі для чысткі абутку, што прадаюцца ў магазінах, бо добра «заганяюць» пасту ва ўсе паглыбленыя скуры.

Калі вам патрэбна скапіраваць які-небудзь малюнак або мадэль для вышывання, а ў вас няма капіравальнай паперы, пакладзіце на малюнак або на

Даўно мінуў той час, калі на акуляры глядзелі толькі як на дапаможны апарат. Мода ператварыла іх у сродак упрыгажэння, які нярэдка памагае схаваць дробныя касметычныя недахопы, калі ўзрост пачне накладваць свой адбітак вакол вачэй у выглядзе шматлікіх «гусіных лапак». Ды і малады твар можа выглядаць прыгажэйшым, калі ўдала падобраць акуляры.

1. Вочы, ніжнія куточки якіх апушчаны ўніз, іншы раз здаюцца меланхолічнымі. Гэтага можна пазбегнуць, правільна падбраўшы аправу. Пераноссе таксама можа выглядаць вузейшым, калі насіць акуляры.

2. Светлавалосыя павінны выбіраць такую аправу для акуляраў, каб ніжняя частка была светлая. Цёмная рамка робіць іх твары карацейшымі. Аправа паміж шкельцамі таксама павінна быць светлая. А вось верхняя частка аправы можа быць цёмная, бо тады яна прыгожа акрэслівае бровы.

3. Цёмная аправа акуляраў пасуе толькі цёмнавалосым. Яна можа быць падкрэслена бліскучай лініяй. Гэта надае выразу вачэй асаблівую мяккасць і прамыністасць.

4. З дапамогай акуляраў можна змяніць авал твару. Як вы бачыце на здымку, вочы праз акуляры здаюцца перамяшчанымі ўніз і сярэдняя частка твару выглядае карацейшай, а лоб — больш высокім. Вочы захоўваюць сваю выразнасць, бо тонкая металічная аправа не скрывае ні іх формы, ні грыву. Праз акуляры вочы здаюцца большымі і ярчэйшымі.

2

3

1

4

мадэль аркуш прастай паперы і пратрыце яго ваткай, змочанай бензінам, адэкалонам ці гарэлкай. Папера зробіцца празрыстай, і малюнак добра будзе відаць. На такой паперы яшчэ пісаць тушшу, графітам і чарнілам, чым на звычайнай. Калі вадкасць выпарыцца, папера набывае першапачатковы выгляд. Калі трэба скапіраваць вялікі малюнак, паперу праціраюць па частках.

Каб каляровыя ніткі для вышывання даўжэй захоўвалі

сваю афарбоўку, трэба пакласці іх у раствор воцату і вады. Колер стане крыху бялейшы, але калі пасля раствору воцату паўгадзіны патрымаць ніткі ў вадзе з гліцэрынай (5—6 кропель гліцэрыны на шклянку вады), ён адновіцца.

Пасту для чысткі эмаіраванай пасуды можна зрабіць самім. Натрыце на тарцы гаспадарчае мыла, дадайце ўдвая больш парашку «Чистоль», дзве

ложкі вады і трымайце на агні, пакуль не ўтворыцца аднародная маса.

Пры частым ужыванні пыласоса шланг, які злучае яго са шчоткай, псуецца. Выракце са старой веласіпеднай камеры колцы шырынёй у 10—12 мм і надзець іх на шланг на адлегласці 5—6 см адно ад аднаго. Нават пасля шматгадовага ўжывання шланг будзе выглядаць зусім новым.

КУЛИНАРЬЯ

ПРАСНАК З БУЛЬБАЙ

Замясце прэснае крутое цеста. Зрабіце з яго шарыкі, а затым раскачайце праснакі таўшчынёй 1,5—2 мм. На сярэдзіну кожнага праснака пакладзіце фарш і загарніце краі. Для прыгатавання фаршу вараную гарачую бульбу пратрыце і добра змяшайце яе са смажанай цыбуляй і гарачым малаком. Смажача праснакі з невялікай колькасцю тлушчу. Падавайце гарачымі.

На 500 г пшанічнай мукі 1 яйка, 0,5 кг бульбы, 1/2 шклянкі малака.

больш 2 см), краі змажце яйкам. На сярэдзіну праснака пакладзіце фарш са свініны з рэпчатай цыбуляй і

спецыямі. Краі зашчыпіце. Смажце пампушкі ў фрыцюры.

На 0,5 кг бульбы—1 яйка, 1 ст. ложка пшанічнай мукі, 200 г свініны (без касцей), 1—2 цыбуліны, 2 ст. ложки топленага масла, спецыі.

ПАШТЭТ З ПЛАЎЛЕНЫМ СЫРАМ

Пячонку ачысціце ад жыл, буйных крывяных сасудаў і плеўкі. Зачышчаную пячонку нарэжце. Рэпчатую цыбулю і моркву нашаткуйце. Усё разам падсмажце, уліце крыху булёну і патушыце да гатоўнасці. Запраўце соллю і перцам, мускатным арэхам. Гатовую пячонку два разы прапусціце праз мясарубку з дробнай рашоткай. Масу добра выбіце.

Плаўлены сыр нарэжце на дробныя кубікі, а затым змяшайце з падрыхтаванай паштэтнай масай. Сфармуіце ўсё ў выглядзе батона, зверху змажце смятанай, змяшанай са сметанковым маслам, соллю, цукровым пяском і гарчыцай. Паштэт на 3—4 гадзіны пастаўце на холад.

На 200 г ялавічнай пячонкі—50 г сметанковага масла, 1 цыбуліна, 1 морквіна, 2 ст. ложки булёну, 50 г плаўленага сыру.

ПАМПУШКІ БУЛЬБЯНЫЯ, ФАРШЫРАВАНЫЯ МЯСАМ

Вараную бульбу пратрыце або прапусціце праз мясарубку. Дадайце яйка, пшанічную муку, соль і добра змяшайце. Зрабіце бульбяныя праснакі (таўшчынёй не

САЛАТА „НАВІНКА“

Плаўлены сыр нашаткуйце саломкай або натрыце на тарцы з буйнымі адтулінамі; часнок дробна парэжце; крутыя яйкі нашаткуйце гэтак жа, як сыр. Усе падрыхтаваныя прадукты змяшайце, дадайце маянэз і добра перамяшайце.

На дно і па краях салатніка пакладзіце зялёныя лісточкі салаты, на іх—салату гарачкай. Аформіце долькамі яйка.

На 300 г плаўленага сыру 30 г часнаку, 3 яйкі, 3 ст. ложки маянэзу.

ЗБІТАЯ СМЯТАНКА З ЦУКРОВАЙ ПУДРАЙ І ЛІКЁРАМ

Смятанку 30-працэнтнай тлустасці астудзіце да 8—10° і добра збіце. Спачатку збівайце павольна, паступова паскараючы рухі. Добра збітая смятанка павінна трымацца на венічку. У канцы збівання дадайце прасеяную цукровую пудру, ванільны лікёр або ванільны цукар.

Замест сметанкі можна ўзяць смятану вышэйшага гатунку.

На 2 шклянкі смятанкі 30-працэнтнай тлустасці—2 ст. ложки цукровага пяску, 1 чайная ложка ванільнага лікёру або 1 г ванільнага цукру.

Пры замесе цеста трэба ўводзіць соль у выглядзе раствору.

Рыс добра разварыцца ў плове, калі яго прамыць, а затым на 50—60 мінут заліць гарачай падсоленай вадой; сацыце, каб рыс быў цалкам заліты вадой.

Лаўровы ліст і перац раім класці ў суп у самым канцы варкі і варыць не больш 10—12 мінут.

Пакрышанае духмянае зялёніва, смятану трэба класці ў суп перад самай падачай.

Смачныя стравы з мяса атрымліваюцца, калі тушыць мяса разам з гароднінай. Гародніну кладуць, калі мяса стане паўмяккае.

Тушаная бараніна (карэйка або задняя нага) будзе значна мякчэйшая, калі мяса вытрымаць 10—12 гадзін у марынадзе са спецыяй і воцату.

Рыбу раім варыць пры тэмпературы, якая на некалькі градусаў ніжэй за тэмпературу кіпення. Аслабляць нагрыванне, як толькі закіпіць вада, куды была пакладзена рыба. Звараная такім спосабам рыба больш сакавітая і багатая на экстрактыўныя рэчывы, чым звараная нават пры слабым кіпенні вады.

МАЛЮЮЦЬ НАШЫ ДЗЕЦІ.

Малюнак Юлі Нікіфаравай, 5 год.

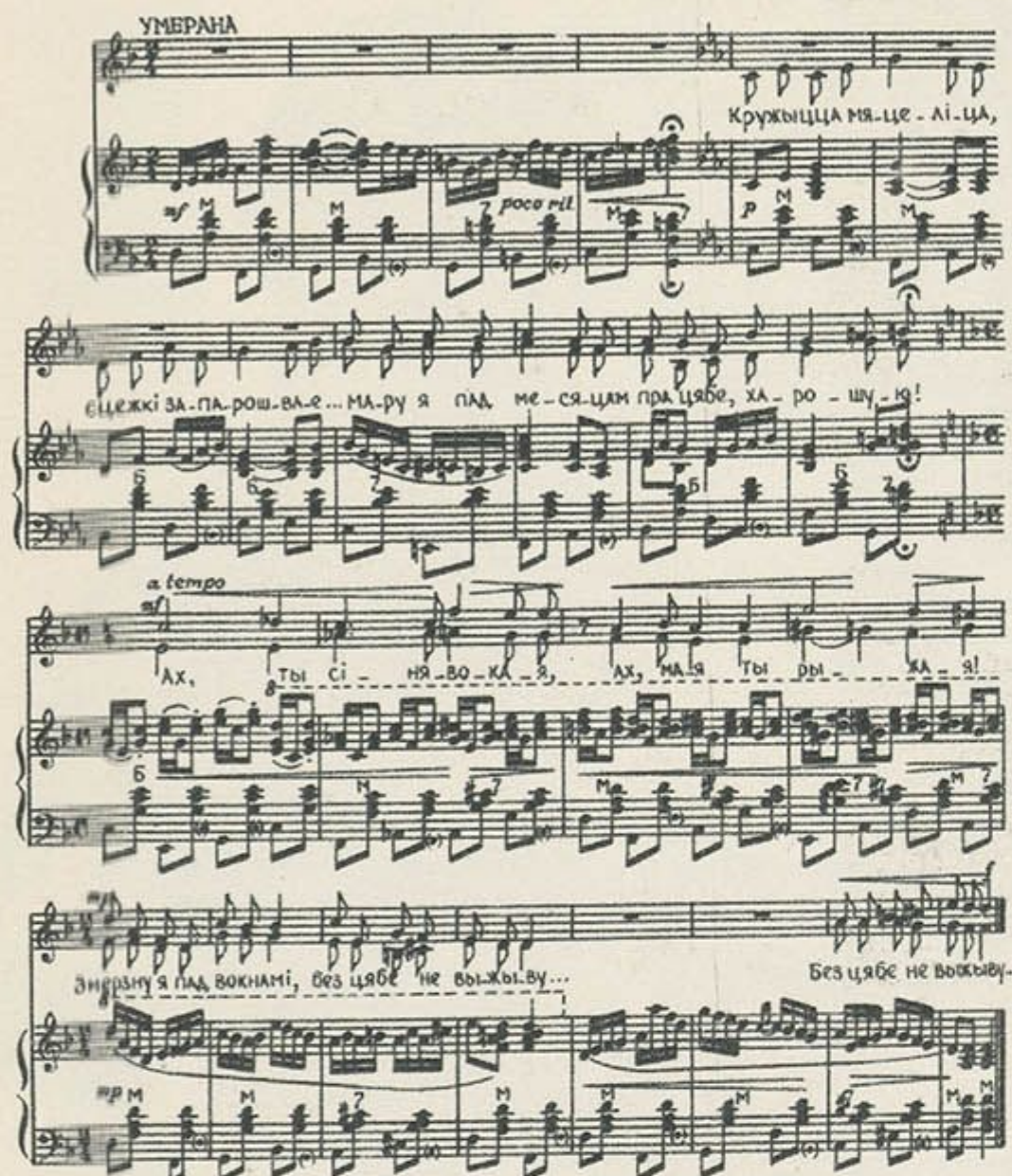
ТЛУМАЧЭННІ ДА СТАРОНКІ МОД

1. Прыгожы ансамбль з лёгкага набіўнога шоўку двух таноў.
2. Паліто прыталенага і расшыранага сілуэту, пашытае з тонкага сукна. Рукавы камбінаваныя — спераду рэглан, ззаду цэльнакроеныя са спінкай. У мадэлі спалучаюцца элігантная жаночнасць з дэталямі спартыўна-дзелавога стылю; жорсткі каўнер-стойка, прамавугольны адстрочаны пластрон і свабодны хлясцік. Размеры 44—48.
3. Прыталенае і раскошанае паліто са светлай фактурнай шэрсці. Бачкі і спінка адразныя, лінія адрэзу падкрэслена хлясцікам.
4. Модны камплект для маладой дзяўчыны. Спандзіца закладзена ў складку, камізэлька з аднатоннай тканіны, прылягае ў таліі, блузка звычайнага англійскага фасону. Спераду блузкі канетка, злёгку прысабраная ў зборку.
- 5—6—7. Сукенкі для дзяўчынак.

АХ, МАЯ ТЫ РЫЖАЯ!

Словы Эдуарда ВАЛАСЕВІЧА

Музыка Барыса ВІТАШНІВА

Песня для мужчынскага вакальнага дуэта ў суправаджэнні баяна

Кружыцца мяцеліца,
Сцежкі запарошвае...
Мару я пад месяцам
Пра цябе, харошую!

Прыпеў:

Ах, ты, сінявокая,
Ах, мая ты рыжая!
Змерзну я пад вокнамі,
Без цябе не выжыву...

Завірухі лютае
Ты не бойся, любая.
Я цябе ахутаю,
Пацалую ў губы я.

Прыпеў:

Сабяру ў карону я
Зорачкі нябесныя.
Станеш ты чароўнаю
Снежнаю прынцэсая!

Прыпеў:

Чуеш ці не чуеш ты,
Як тужу пад месяцам?..
Усю ночку лютаю
Кружыцца мяцеліца.

Прыпеў:

Ах, ты, сінявокая,
Ах, мая ты рыжая!
Змерзну я пад вокнамі,
Без цябе не выжыву...

ТАНІ З БАРАНАВІЧІ

Завочна адказаць на ваша пытанне нельга. Вам неабходна прайсці кансультацыю ў лепшых спецыялістаў, якія вам, напэўна, акажуць дапамогу. Просім паведаміць ваш адрас, а калі будзеце ў Мінску — зайдзіце ў рэдакцыю.

На першай старонцы вокладкі — Ірына Вербель, цялятніца саўгаса «Ваўкавыскі» (справа), і Жэня Рагозік, кінамеханік саўгаса. (Нарыс пра Ірыну Вербель чытайце на 2 і 3 старонках).
Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ,
М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕ-
ВІЧ, Р. С. ПЕНАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 07617. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Здадзена ў набор 8/II 68 г. Падп. да друку 1/III-68 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.

Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 253899 экз. Зак. 708.

Цена 15 кап.

74995

2

3

Мод

мода

мода

1

4

5

6

7

